

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta**

Náležitosti a možnosti kompenzační pomůcky - vodící pes

Bakalářská práce

Autor práce: Jana Pilzová

Vedoucí práce: Mgr. Petr Jánský Ph.D.

Datum odevzdání: 12. 5. 2008

Essentials and possibilities of compensatory aid- a guiding dog

Loss of vision or a severe sight injury means a very significant change in the life of the affected person. Compensatory aids play an important part in incorporating thus handicapped people into all varieties of social life. Nowadays people with serious sight handicap can choose from many compensatory aids, optical and non-optical ones. A guiding dog is one of many possible compensations of visual defect or seriously injured eyesight.

For a guiding dog to become an approved compensatory aid according to Act n. 100/1998 Sb. further specified by regulation 182/1991 Sb. two basic conditions must be fulfilled. Firstly, the dog must pass a special training with a final test and secondly the applicant must be eligible to using a dog as a compensatory aid.

The paper aims at providing an illustrative outline of the most typical situations concerning owners of guiding dogs in South Bohemia.

During the research the author encountered many difficulties. One of which was the lack of unity of provided services by individual organizations dealing with training of guiding dogs. The greatest differences occurred in the service when handing over the dog (the extant and details concerning documentation of the dog, the health card, the extant of information for the future owner) and in the following service when a problem arises.

To fulfill the aim of the present paper a Form for semidirected interview was created, which contains 4 fields (identification data, acquisition, possession and the use of the guiding dog). The semi directed interviews were aimed at the owners of the guiding dogs.

There are 27 guiding dogs in South Bohemia. The greatest number of guiding dogs is in the district of Jindřichův Hradec.

The author presumes that this paper will help potential clients to orientate themselves in claiming a compensatory aid-the guiding dog. The paper is further conducted as an orientation aid for administration workers of municipal authorities with extended powers.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Náležitosti a možnosti kompenzační pomůcky – vodící pes vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě/ v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

V Českých Budějovicích 25.4. 2008

.....
Podpis studenta

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především mé mamince za její trpělivost, psychickou i finanční podporu, nejen během psaní bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce panu Mgr. Petru Jánskému Ph.D. za čas, který mi při psaní práce věnoval. Také patří mé velké díky všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumu za jejich velkou ochotu a čas kterými věnovali. Mé díky patří zaměstnancům Tyflokabinetu ČB o.p.s za jejich pomoc při kontaktování respondentů.

Obsah

Úvod	8
1 Současný stav	10
<i>1.1 Zrakové ústrojí</i>	10
1.1.1 Anatomie oka	11
1.1.2 Fyziologie vidění	14
<i>1.2 Zrakové vady</i>	14
1.2.1 Rozdělení zrakových vad dle stupně postižení	16
<i>1.3 Kompenzační pomůcky</i>	17
<i>1.4 Vodicí pes</i>	19
1.4.1 Historie vodicích psů v České republice.....	19
1.4.2 Výběr správného jedince pro výkon vodicího psa.....	21
1.4.2.1 Nejčastěji používaná plemena k práci vodicího psa	23
1.4.3 Předvýchova.....	24
1.4.3.1 Socializační fáze ve vývoji psa	25
1.4.4 Výcvik.....	27
1.4.4.1 Zkouška vodicího psa	29
1.4.5 Příprava nevidomého na roli psovoda	31
1.4.6 Výběr vhodného psa pro konkrétního majitele.....	32
1.4.7 Předávání psa novému majiteli	33
<i>1.5 Zákonná opatření týkající se vodicího psa</i>	34
2 Cíl práce	36

2.1 Dílčí cíle.....	36
3 Metodika	37
3.1 Metody výzkumu.....	37
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	37
3.3 Vlastní realizace výzkumu.....	38
4 Výsledky.....	40
4.1 Hodnocení identifikačních údajů	40
4.2 Zhodnocení okruhu získání vodícího psa	41
4.2.1 Zdroj získání prvotních informací	41
4.2.2 Důvod pro pořízení vodícího psa.....	42
4.2.3 Znalost organizací zabývajících se výcvikem vodících psů před pořízením vlastního psa	44
4.2.4 Aktuální znalost organizací zabývajících se výcvikem vodících psů.....	45
4.2.5 Spokojenost s organizací, která respondentům vycvičila vodícího psa.....	45
4.2.6 Náležitosti před pořízením vodícího psa	46
4.2.7 Pořizovací cena vodícího psa.....	49
4.2.8 Pocity před předáním vodícího psa.....	51
4.3 Zhodnocení okruhu držba vodícího psa.....	52
4.3.1 Zastoupení plemen	52
4.3.2 Výběr plemene a konkrétního psa	53
4.3.3 Zvládání péče o psa.....	54
4.3.4 Potřeba doprovodu při návštěvě veterinárního lékaře	55
4.3.5 Potřebná doba k sžití se psem	55

4.3.6 Vnímání vodícího psa – kompenzační pomůcka, nebo přítel	56
4.4 Zhodnocení okruhu využití vodícího psa	58
4.5 Počet a rozložení vodících psů v Jihočeském kraji	59
5 Diskuze	60
6 Závěr	68
7 Použitá literatura	70
8 Klíčová slova	75
9 Přílohy	76

Úvod

Autorka se již řadu let zabývá sportovní kynologií. S problematikou vodících psů se poprvé seznámila v roce 2004, kdy měla možnost poznat jejich výcvik u slečny Jitky Lebedové. To se stalo prvotním impulsem pro bližší zájem o tuto problematiku a později také námětem pro zadání vlastního tématu bakalářské práce.

Pod zrakové postižení řadíme různé druhy a stupně snížených zrakových schopností. Dle stupně zrakového postižení je jedinec omezen v různé míře, nejen v sociálních kontaktech. Často je omezen v samostatném pohybu a tím se stává v různé míře závislým na svém okolí.

Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené hrají významnou úlohu v procesu rehabilitace později osleplých osob, v procesu integrace zrakově postižených do společnosti i do pracovního procesu (40). A právě i vodící pes představuje jednu z možných kompenzačních pomůcek pro jedince s nefunkčním nebo těžce poškozeným zrakem.

První zmínky o výcviku vodících psů pocházejí z 18. století. První organizace pro jejich výcvik vznikla v roce 1928 ve Švýcarsku (13). Na našem území proběhly první zaznamenané pokusy o výcvik psů pro nevidomé kolem roku 1922 – 1924 (13).

V dnešní době je v České republice několik organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů. Některé organizace preferují předvýchovu v dobrovolnických rodinách, některé nechávají svá štěňata v rodině cvičitele. Naproti tomu organizace Helpes se rozhodla vykupovat převážně dospělé psy, kteří mají vhodné předpoklady pro výkon vodících psů.

Z předvýchovy se pejsek dostává do rukou výcvikáře, ve kterých zůstává na dobu 6-9 měsíců. Po ukončení výcviku pes musí složit zkoušku vodícího psa. Po úspěšném složení zkoušky může být pes předán budoucímu majiteli. Jediná organizace Helpes vyžaduje po předání psa a po ukončení doby sžívání zkoušku z chování psa na veřejnosti, kterou provádí majitel a jeho pes. Při zkoušce má majitel ukázat svoji schopnost ovládat a usměrňovat svého psa a tudíž schopnost ho řádně využívat. Tuto zkoušku mohou majitelé se svým psem skládat nejvíce 3x.

V posledním oddíle teoretické části se autorka zabývá základními zákonnými úpravami, které se této problematice dotýkají.

Cílem této práce bylo ilustrativní zmapování nejtypičtějších situací týkajících se majitelů vodících psů v Jihočeském kraji. Pro splnění cíle byl vytvořen Arch pro položený rozhovor určený majitelům vodících psů. Rozhovor byl členěn na čtyři okruhy. První okruh obsahuje identifikační údaje.

Druhý okruh je zaměřený na dobu, kdy o psa respondenti teprve žádali. Obsahuje jak důvod pro pořízení vodícího psa, tak i prvotní zdroj informací o možnosti získání vodícího psa jako kompenzační pomůcky. V této části nechybí ani základní výčet organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů, jež znají majitelé v Jihočeském kraji. V neposlední řadě se zde čtenář dočte, co vše museli žadatelé zařídit před pořízením vlastního vodícího psa.

Třetí okruh je věnován držení vodícího psa. I v tomto okruhu se často s respondenty vracíme do doby, kdy si svého psa teprve přivezli domů. Jsou zde uvedena nejčastější plemena, ovlivňující činitele při výběru plemene a jedince pro výkon vodícího psa. Čtenář zde najde i délku potřebnou k sžití, a tím k úplnému fungování dvojice pes a jeho pán.

Poslední okruh je věnován využití vodících psů v praxi. Obsahem je, zda respondenti zvládají i méně časté trasy, jak svého psa odměňují či trestají, a zda vnímají nějaké problémy v souvislosti s vlastnictvím vodícího psa.

Práce rovněž zmapovala počet a rozložení vodících psů v Jihočeském kraji. K měsíci březnu 2008 bylo 27 vodících psů na území Jihočeského kraje. Z toho nejvíce psů je v okrese Jindřichův Hradec, celkově 9 psů.

1. Současný stav

Zrak poskytuje 80-90% informací o okolním světě (34). Ztráta nebo vážné poškození zraku znamená v životě člověka velmi závažnou změnu (23).

Podle odhadů Světové zdravotnické organizace je dnes na světě asi 150 milionů lidí s těžkým zrakovým postižením, z čehož je přibližně 38 milionů nevidomých. Tato čísla se rok od roku zvyšují též v souvislosti s prodlužováním délky života a vyšší mírou výskytu zrakových vad u lidí v pokročilejším věku. Udává se, že na světě každých pět vteřin oslepne jeden člověk (24).

Podle Zprávy o situaci zdravotně postižených zpracované Vládním výborem pro zdravotně postižené občany ČR z roku 1992 je přibližně 60 000 osob se zrakovým postižením, z toho až 4 500 nevidomých (26).

1.1 Zrakové ústrojí

Zrakové ústrojí zahrnuje všechny struktury, které se podílejí na vidění, okem počínaje a mozkiem konče. Zrakové ústrojí se skládá z periferní části, ze zrakové dráhy a ze zrakového ústředí. Vidění se v zásadě vztahuje ke vnímání světla (1, 6).

Z fyzikálního hlediska je světlo vlnění, konkrétně vlnění elektromagnetického pole. V rámci magnetického pole existuje nekonečně široké pásmo frekvencí. Lidské oko může vnímat jen velmi malou část z tohoto širokého spektra, kterou pak mozek identifikuje jako světlo. V tomto extrémně omezeném pásmu je lidské oko schopno rozlišit různé vlnové délky. Tyto rozdíly ve vlnové délce jsou pak vnímány jako různé barvy (6).

Optická prostředí světelné paprsky nejen propouštějí, ale i lámou přes pravidelně zakřivené plochy rohovky a čočky. V místě, kam dopadlo na sítnici světlo, dojde k podráždění a vzniklý vzruch je převeden zrakovou drahou do zrakového centra v mozku (1).

1.1.2 Anatomie oka

Oko je párový orgán zraku, umístěný v kostěné prohlubni lebky – pravé a levé očníci. V očníci je oko uloženo měkce na elastickém tukovém polštáři a pomocí zevních očních svalů je zde relativně pevně fixováno, přičemž se tu ale může do určité míry volně pohybovat. Kromě svalů má oko další pevnou „stopku“ – zrakový nerv, takže ho nelze bez vážného poškození z očnice vyjmout (20).

Zepředu je oko chráněno proti působení zevních vlivů víčky, která při mrkání roztírají po povrchu oka pro něj nezbytný zvlhčující slzný film (20).

Samotné oko má přibližně kulovitý tvar o průměru asi 24 milimetrů. Tento kulatý tvar umožňuje dokonalé zaostřování a také usnadňuje pohyb všemi směry (6, 17).

Povrchová vrstva oka je tvořena rohovkou vpředu a vzadu bělimou. Za normálního stavu nemá rohovka žádné cévy. Její výživa je obstarávána cévní pletení kolem jejího okraje, dále je výživa realizována z komorové vody a částečně ze slz (1).

Střední vrstva je tvořena cévnatkou, řasnatým tělískem a duhovkou. Tyto tkáně tvoří živnatku (1).

Stěna oka je dále tvořena třemi základními vrstvami, od povrchu dovnitř jsou to bělima, živnatka a sítnice. Pevná bělima má za úkol zejména udržovat tvar oční koule, živnatka vyživovat oční tkáně kyslíkem a živinami, jemná a tenká sítnice obsahující světločivné elementy, tyčinky a čípky je pak nejdůležitější pro vnímání světla a vidění vůbec. Přední viditelná část bělimy je krytá průsvitnou spojivkou, která sem plynule přechází z vnitřní strany víček a končí na rozhraní bělimy a rohovky. Rohovka v přední části oka tvoří pokračování bělimy, má zepředu kulatý tvar a je do bělimy zasazena na způsob hodinového sklíčka. Rohovka svou průhledností umožňuje, že skrze ni vidíme i některé nitrooční tkáně, a to barevnou duhovku s typickou kresbou uprostřed s otvorem - zornicí, kterou lze vidět i část čočky (20).

Duhovka s kulatou zornicí, jejíž šíře se reflektoricky mění podle intenzity světla, působí obdobně jako clona u fotoaparátu. Čočka dal název její typický tvar a je umístěna za duhovkou. Jejími důležitými vlastnostmi jsou průhlednost, optická lomivost a elasticita. Průhlednost čočky umožňuje průchod světelných paprsků do nitra oka a

optická lomivost působí, že se tyto paprsky lámou do centra vidění na sítnici (6). Smršťováním a uvolňováním řasnatého tělíska dochází k vyklenutí nebo oploštění čočky, a tím k akomodaci čočky (1). Svaly duhovky ovlivňují velikost otvoru, kterým vniká světlo. Nazývá se zornice (17).

Duhovka tvoří přepážku mezi menším předním a větším zadním segmentem oka. Při osvětlení se zornice zužuje, v šeru rozšiřuje. Množství pigmentu v duhovce určuje barvu očí a chrání oko před oslněním. Duhovka je prostoupena četnými cévami (1).

Vnitřní prostor oční koule za čočkou je vyplněn gelatinosní substancí – sklivcem, který je u zdravého oka zcela čirý jako sklo, což mu také dalo název (17).

Vnitřní vrstva je tvořena sítnicí (1).

V oblasti zadního pólu oka (tj. přibližně na protilehlé straně než je rohovka) jsou na sítnici blízko vedle sebe dvě velice důležitá místa. První z nich, tzv. žlutá skvrna, je místem nejostřejšího vidění – centra vidění. Toto místo má vzhledem k velkému nahromadění světločivných elementů, především čípků, větší rozlišovací schopnost, než celá zbylá sítnice. Na sítnici jsou dva typy fotoreceptorů, tyčinky a čípky. Tyčinky jsou velmi citlivé na intenzitu a jsou funkční v pozoruhodně širokém spektru světla. Umožňují tak vidění i při velmi mdlém světle. Čípky, na druhou stranu vyžadují ke svému fungování intenzivnější světlo a jsou schopny většího rozlišení detailů a interpretace barev (6). Směrem do periferie sítnice se schopnost rozlišovat barvy zmenšuje a to postupně pro barvu zelenou, červenou a modrou (1).

Druhým důležitým místem je terč zrakového nervu, do něhož se sbíhají statisíce nervových vláken od nervových buněk z celé sítnice, aby utvořily jeden svazek – zrakový nerv. Místo výstupu zrakového nervu ze zadního pólu oka neobsahuje žádné světločivné elementy a je tedy slepé. Tuto tzv. slepou skvrnu si však člověk neuvědomuje (17).

Sítnice převádí světelnou informaci na nervové impulzy. Sítnice je složena z několika vrstev, z nichž nejzevnější obsahuje fotosenzitivní receptory. Ty předávají informaci další vrstvě, složené z bipolárních buněk. Odtud je informace předávána dál směrem k nejvnitřnější vrstvě sítnice, která je složena z gangliových buněk (6).

Výběžky těchto nervových gangliových buněk, takzvané axony opouštějí oko v terči zrakového nervu (zvaném také papila) a vedou přímo do mozku (6).

Sítnice informaci nejen přijímá a přenáší, ale také ji předem zpracovává. Aby to bylo možné, je nutné složité propojení mezi buňkami (6).

Zrakový nerv a nervové buňky sítnice jsou vlastně předsunutou částí mozkové tkáně a toto těsné spojení sítnice s mozkem má za následek, že se některá onemocnění centrálního nervového systému projevují určitými změnami, které může oční lékař při vyšetření zjistit a přitom pacient nemusí mít žádné oční obtíže (17).

Ve zdravém oku je přibližně 132 milionů receptorových buněk, přibližně 1 milion gangliových buněk a tedy i 1 milion nervových vláken, která vedou z terče zrakového nervu do mozku. Během života dochází dokonce i za normálních okolností denně ke ztrátám gangliových buněk a jejich axonů (6).

Nitrooční prostor tvoří přední a zadní oční komora, čočka a sklivec (1).

Přední oční komoru nalezneme v prostoru za rohovkou a je naplněný nitrooční tekutinou (6). Nitrooční tekutina se tvoří v řasnatém tělísku (1). Tvorba nitrooční tekutiny je zásadní pro udržení nitroočního tlaku a výživu těch částí rohovky a čočky, které nemají krevní cévy. Nitrooční tekutina přenáší kyslík, glukózu a další živiny. Je v ní i vysoká koncentrace vitamínu C. Tento vitamín chrání rohovku a čočku před škodlivým vlivem volných radikálů. Tvorba nitroočního tlaku je do velké míry nezávislá na nitroočním tlaku (6).

Nitrooční tekutina odtéká ze zadní komory, kde je tvořena řasnatým tělesem, zornicí do přední komory. Za normálních okolností nejsou duhovka a čočka v těsném kontaktu, a tak zde nedochází k žádnému významnému odporu, který by toku tekutiny bránil (6).

Nitrooční tekutina odtéká z přední komory trabekulární síťovinou do Schlemmova kanálu. Ze Schlemmova kanálu tekutina odtéká do malých sběrných kanálků a potom zpátky do systému drobných cév nad sklírou, kde se stává součástí krevního řečiště (6).

1.1.3 Fyziologie vidění

Centrální vidění, neboli vizus představuje rozlišovací schopnost oka – ne menšímu pohledovému úhlu, pod kterým musí být vnímány dva objekty, aby byly vnímány odděleně.

Místem nejostřejšího vidění včetně percepce barev je centrální krajina ve středu fovea centralis, má průměr 2krát 1 mm. V této oblasti je soustředěna většina čípků. Tyčinky jsou rozmístěny směrem k periférii. Centrální vidění předpokládá, že světelné paprsky přicházejí alespoň ze vzdálenosti 5 až 6 m a z klinického hlediska jsou považovány za rovnoběžné.

Vizus V se vyjadřuje vyděleným zlomkem $6/6 = 1$, kdy v čitateli je vzdálenost v metrech, z níž pacient čte, jmenovatel představuje číslo uvedené na straně prototypu. Vizus se vyšetřuje nejprve naturální (tedy bez korekce) a potom u oka s refrakční vadou s užitím optimální korekce.

Periferní vidění představuje zrakové vnímání sloužící k prostorové orientaci, k adaptaci na snížené osvětlení, přičemž zde nedochází k vnímání barev. Periferní vidění zajišťují tyčinky rozmístěné směrem k periférii oka s počtem 120 mil. Adaptace na tmou se čípky neúčastní. Vzhledem k důležitosti prostorového vidění je člověk se sníženým prostorovým viděním pod 3/50 na lepším oku, považován dle zákona za prakticky nevidomého (**6**)

1.2. Zrakové vady

Termínem zrakové vady označujeme nedostatky zrakové percepce, různé etiologie i rozsahu. Spadají sem onemocnění oka s následným oslabením zrakového vnímání, stavy po úraze, vrozené či získané anatomicko-fyziologické poruchy. Omezení zrakových funkcí může dosáhnout různého stupně, s různým životním handicapem (**5, 17**).

Ztráta zraku je různě závažná v závislosti na věku, kdy u jedince nastala a na jejím stupni. Čím později vznikla, tím více si vytvořil zrakových zážitků a zkušeností, ale

hůře se s ní vyrovnává a smíruje. U dětí a mládeže záleží na specializovaných postupech výchovy. U dospělých jde o jejich celkové zaměření a aktivitu (20).

Typy zrakových vad:

Rozlišujeme čtyři skupiny poruch zraku:

1) **ztráta zrakové ostrosti** – člověk s touto poruchou nevidí zřetelně. Má potíže s rozlišováním detailů, ale nemusí mít potíže s identifikací velkých předmětů.

2) **postížení šíře zorného pole** – znamená omezení prostoru, který postižený vidí. Při této vadě se může, ale nemusí projevit omezení zrakové ostrosti. Ztrátu zorného pole je obtížné změřit. Výpadek periferního vidění se může objevit v horním, dolním, nebo postranním poli. Při pohybu v prostoru naráží jedinec na předměty na té straně, kde je výpadek zrakového pole.

3) **okulomotorické problémy** – nastávají při vadné koordinaci pohybu očí. Postižený může mít potíže při používání obou očí, při sledování pohybujícího se předmětu nebo při jeho prohlížení, předmět sleduje nejprve jedním, pak druhým okem. Při pohledu na blízký předmět se při okulomotorické poruše může jedno oko stáčet dovnitř, druhé zevně, nebo se obě asymetricky stácejí dovnitř. Objevují se obtíže při uchopování předmětu a s přesně mířenými pohyby. Může se projevit i nystagmus, rytmické trhavé mimovolní pohyby očí. Nystagmus nepatří mezi poruchy koordinace očních svalů.

4) **obtíže se zpracováním zrakových informací** – objevuje se u poškození zrakových center v kůře mozku. U kortikálního postížení zraku tzv. korovou slepotu, mají pacienti problémy se zpracováním zrakové informace, i když není poškozená sítnice ani zrakový nerv (17).

1.2.1 Rozdělení zrakových vad dle stupně postižení:

Vychází se z úrovně zrakové ostrosti-vizu a zúžení zorného pole:

- **Slabozrakost** představuje ireverzibilní snížení zrakové ostrosti obou očí a to i s optimální brýlovou korekcí od 5/15 do 3/50. Rozlišujeme slabozrakost na lehkou do 6/60 včetně, střední a těžkou pod 6/60 do 3/60. Nejtěžší slabozrakost bývá označována jako částečné vidění nebo zbytky zraku.
- **Nevidomost (slepota)** je definována jako neschopnost jedince vnímat zrakem. I když je zachováno určité zrakové čítí – světlocit.
 - **Praktická nevidomost (slepota)** je vymezena vizem 3/60 do 1/60 včetně a binokulární zorné pole menší než 10 stupňů, ale větší než 5 stupňů kolem centrální fixace.
 - **Skutečná nevidomost**, jde o pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 až světlocit a binokulární zorné pole 5 stupňů a méně i bez porušení centrální fixace.
 - **Absolutní slepota** představuje nejtěžší postižení zraku. Jde o světlocit s chybnou světelnou projekcí až do ztráty světlocitu (amauróza). Kdy jedinec nerozpozná ani světlo a tmou. (**5, 17, 1**).

Těžké zrakové postižení a slepota představují v současné době jeden z nejzávažnějších celosvětových problémů. Podle údajů Světové zdravotnické organizace se počet slepých ve světě pohybuje kolem 40 miliónů. Přitom prevalence těžce zrakově postižených a slepých osob je 10x až 40x vyšší v rozvojových zemích než v technicky vyspělých (**1**).

Dopad zrakového postižení na jedince lze rozdělit do několika rovin. Jednak jde o průběžné vyrovnávání se s vrozeným nebo v ranném dětství získaným handicapem, jednak o vyrovnávání a akceptování postižení v dospělosti, tedy v situaci, např. oslepnutí nebo postupné ztráty zrakových kvalit při progresivní oční diagnóze (**17**).

Všechny uvedené situace ohrožují v obecné rovině saturaci základních psychických potřeb, zejména potřeby otevřené budoucnosti v souvislosti s naplněním života formou

rodiny, kterou se mnohdy nedaří založit. Jde zde zejména o vybudování plnohodnotného partnerského vztahu a následné splnění rodičovské funkce (17).

V případě ztráty zraku v dospělosti, kdy postižený již má rodinu a děti, je této situaci vystaven ve smyslu změny sociálního statutu v rodině. Stává se mnohdy závislým a tím také méně hodnotným členem rodiny (dle svého sebepojetí) (17).

Samotnou pozornost je třeba věnovat pozici zrakově postiženého v zaměstnání, resp. v situaci uspokojování potřeb ve smyslu pracovní aktivity, kterou mnohdy obtížně uplatňuje, byť má kvalifikační předpoklady pro výkon dané profese (5, 17).

1.3 Kompenzační pomůcky

Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené hrají významnou úlohu v procesu rehabilitace později osleplých osob, v procesu integrace zrakově postižených do společnosti i do pracovního procesu, usnadňují přístup ke vzdělání a dokonce limitují možnosti studia (32).

Kompenzační pomůckou pro těžce zrakově postižené rozumíme nástroj, přístroj nebo zařízení, speciálně vyrobené nebo speciálně upravené tak, aby svými vlastnostmi a možnostmi použití, kompenzovalo nějakou nedostatečnost způsobenou těžkým zrakovým postižením (40).

Oblasti, kde se projevují negativní důsledky těžkého zrakového postižení a v nichž kompenzační pomůcky umožňují těžkou zrakovou vadu částečně kompenzovat:

- oblast uspokojování základních životních potřeb (sebeobsluha, příprava pokrmů, výběr ošacení atd.)
- oblast orientace v prostoru a schopnost pohybu v prostoru
- oblast získávání a zpracování informací (40).

Kompenzační pomůcky pro zrakově postižené jsou koncipovány tak, aby využívaly dvou dalších smyslů – hmatu a sluchu. Jsou tedy pomůcky **hmatové** a **zvukové**, resp. **hlasové**. Dále dělíme pomůcky na **mechanické** a **elektronické**, jiné hledisko může být funkční: **jednoduché** (jednouúčelové) pomůcky jsou určeny nejširšímu použití s jedinou

funkcí, zatímco **náročné** (víceúčelové) pomůcky poskytují uživateli dostatečné množství funkcí a široké použití. Náročné kompenzační pomůcky mohou významným způsobem zmírnit jednu z největších bariér v životě nevidomých a slabozrakých osob – bariéru informační. Do této skupiny patří např. digitální čtecí přístroj pro nevidomé s hlasovým či hmatovým výstupem, digitální zvětšovací televizní lupa, digitální zvětšovací lupa, digitální zápisník s hlasovým nebo hmatovým výstupem, programové vybavení pro digitální zpracování obrazu a další rozšiřující softwarové a hardwarové vybavení těchto zařízení (**41, 17, 23**).

Tyfloservis o. p. s. nabízí ještě jiné dělení a to na pomůcky **optické** (lupy, televizní lupy) a **neoptické** (drobné pomůcky v domácnosti, pomůcky k prostorové orientaci, technické vybavení jako je Euréka, PC s hlasovým výstupem nebo Braillovým řádkem aj.) (**41**).

Při hledání rozdělení kompenzačních pomůcek můžeme nalézt také dělení dle stupně postižení. A to jsou buď **zlepšovací** pomůcky, které jsou určeny pro zrakově postižené osoby, u nich je zrak částečně zachován a využíván, nebo tzv. **nahrazovací** kompenzační pomůcky (**1**).

Mezi zlepšovací pomůcky patří především brýle, lupy, elektronické přístroje televizního charakteru. Nahrazovací kompenzační pomůcky jsou určeny pro osoby nevidomé. Patří sem např. bílá hůl, slepecké hodiny, teploměry, magnetofony, zvukové knihy a další pomůcky usnadňující nevidomým orientaci a různé úkony denní potřeby (**1**).

Také vodící pes je jednou z „kompenzačních pomůcek“ pro samostatný pohyb zrakově postižených lidí, a to nejen zcela nevidomých, ale i slabozrakých nebo se zbytky zraku (**12**).

Ty nejzákladnější hradí zdravotní pojišťovna (bílé hole, některé optické pomůcky), na jiné pomůcky, zejména ty finančně náročné, lze získat finanční příspěvek ze sociálních fondů, ostatní si uživatelé platí sami (**40**).

Při předepisování pomůcek je třeba postupovat individuálně. Kromě stupně snížení zrakové ostrosti a účelu, ke kterému jich má být použito, hraje důležitou roli věk, stupeň předchozího vzdělání a z povahových vlastností trpělivost. Nesmíme také zapomenout na odborné zaškolení pro správné použití kompenzačních pomůcek v praxi (**1, 40**).

Kompenzační pomůcky těžce zrakově postiženým lidem podstatně usnadňují život. Umožňují jim vykonávat nejrůznější práce v domácnosti i v zaměstnání, usnadňují samostatnou orientaci v terénu, zpřístupňují tištěné informace a písemnou komunikaci se zdravými lidmi. Některá povolání by zrakově postižení lidé bez těchto pomocníků vůbec nemohli vykonávat (40).

1.4 Vodicí pes

Vodicí pes je nevidomému člověku nejen kamarádem do nepohody, ale především mu pomáhá kompenzovat poruchu zraku. Vodicí pes je chápán jako kompenzační pomůcka zrakově postiženého člověka (21, 28).

Vodicí pes podporuje nevidomé nebo zrakově postižené lidi v oblasti mobility, kompenzuje problémy vnímání nevidomých nebo lidí s vyšším stupněm zrakového postižení a umožňuje jim bezpečný pohyb ve známém i cizím prostředí. Vodicí pes podporuje samostatný život lidí s postižením zraku, jejich volnočasové aktivity a integraci do běžného života společnosti (2, 41).

1.4.1 Historie výcviku vodicích psů v České republice

Na našem území proběhly první zaznamenané pokusy o výcvik psů pro nevidomé kolem roku 1922-1924. O výcvik se pokusil přední organizátor tehdejšího kynologického života u nás Josef Podhorský (13).

Průkopníky rozsáhlejší práce se stali začátkem šedesátých let Miroslav Fišer, Josef Dvořák, Jan Skuhrovský a Josef Ambruster. Snahu těchto schopných kynologů však komplikovala někdejší politická situace (13).

Soukromé podnikání bylo v období totality tabu a dlouho se nenašla žádná organizace, která by chtěla do této činnosti investovat. Až v květnu 1974 došlo k dohodě mezi Ústředním výborem svazu invalidů a chemickým podnikem Spolana Neratovice, a bylo tu založeno výcvikové centrum. Výcvik vodicích psů ve Spolaně trval pouze čtyři roky. Třicátého června 1978 přesouvá Svaz invalidů výcvik psů pod

svůj výrobní podnik Meta Praha (výroba invalidních kompenzačních pomůcek). V průběhu osmdesátých let Meta navázala kontakty se zahraničím (NDR, Dánsko, Velká Británie, SSSR) a zřídila výcvikové středisko s vlastním chovem psů v Neratovicích. Tento projekt však z ekonomických důvodů neuspěl (13).

Při ÚV Svazu invalidů pracovala komise, která schvalovala žádosti o vodící psy, jež musely být opatřeny mnoha doporučeními a razítky. Nevidomý člověk čekal na přidělení psa někdy i tři roky. Vedoucí výcviku byli vázáni neodbornými direktivami vedení podniku a při svém úsilí často naráželi na byrokratický systém Mety.

V roce 1985 vznikl Klub držitelů vodících psů, u jehož zrodu stáli Miroslav Fišer a Miroslav Podobský. Tento klub pracuje dodnes a jeho hlavním posláním je hájit zájmy a potřeby nevidomých kynologů (13).

Listopadová revoluce v roce 1989 umožnila vznik České unie nevidomých a slabozrakých a to hned začátkem následujícího roku. Na nátlak členů klubu bylo 1. října 1991 založeno při této nové organizaci oddělení výcviku vodících psů (13).

V květnu 1996 byla zahájena výstavba budovy nového střediska v Praze-Jinonicích. První část tohoto centra je již od října 1997 v provozu. V roce 1999 byla uvedena do provozu neméně důležitá součást střediska - budova pro klienty, tzv. Domeček. Kde budoucí držitelé vodících psů stráví se svými čtyřnohými průvodci pod dohledem instruktorů první týden svého dlouhého soužití (13).

Nesmíme zapomenout na další organizace, které se také vyvíjeli. Například organizace Elva, která je také činná již od roku 1991.

Největší boom v zakládání organizací zabývajícím se výcvikem vodících psů byl rok 2001, vznikly přesně 4 organizace. (Helpes, Pes pro tebe, Pomocné tlapky, Pes pomůže) Již rok předtím založil pan Dvořák svou Výcvikovou školu pro vodící psi v Brně.

Mnoho organizací je pod patronací Mezinárodních organizací zabývajících se výcvikem vodících psů.

1.4.2 Výběr správného jedince pro výkon vodícího psa

I když teoreticky víme, jaká štěňata chceme a od kterých rodičů, přesto každý jedinec je různý. Pak záleží na nás, abychom při odběru štěňat rozpoznali pravděpodobné vlastnosti všech jedinců ještě v odchovu u matky (**18**).

Počáteční předpoklad, že jakýkoli pes je vhodný pro takovou službu, se ukázal být mylný. Proto se dnes používají různé testovací metody a upřednostňují se určitá plemena, i když i ta byla původně vyšlechtěna k jiným účelům. Vždy bychom se měli snažit vyhledat psa kvalitního, to znamená dobrý zdravotní stav (kvalitní výživa) a vhodné povahové vlastnosti (**7, 16**).

Výběrovým testem projdou štěňata ve věku 7-8 týdnů, tento test je velmi důležitý. Avšak ani nyní není jisté, že z vybraného štěněte bude jednou vodící pes. Takové štěňátko má před sebou ještě dlouhou cestu a po celou dobu předvýchovy je velmi bedlivě sledováno jak prospívá v předvýchově (**31**).

Existuje mnoho testů jak si „zaručeně“ vybrat to nejlepší štěně z vrhu. Např. test podle Campbella. Campbell* použil základních 5 testů, které jsou pravděpodobné u dospělého psa. Jde především o testy projevu dominance, submisivity, nezávislosti na potřebách sociální komunikace (**11**).

Mezi další testy, které jsou orientovány na reakci štěněte, řadíme např.:

- Položíme štěňata, která se již sami pohybují, asi cca 2 metry od bedny a rozhodneme se podle toho, jak jsou štěňata čilá, nebo jak rychle se vrátila zpět do bedýnky.
- Před třítýdenními štěňaty zazvoníme svazkem klíčů a vybereme ta, která se odvážně vypraví za klíči.
- Mezi šestitýdenní štěňata hodíme svazek klíčů a vybereme ta, která se přiblíží ke klíčům a pokoušejí se je přinést, nebo si s nimi hrají.

* Testy dle Campbella převzalo ze zahraničí Středisko výcviku vodících psů při SONS

- Na osmitýdenní štěňata „zaútočíme“ utěrkou nebo tím, že zatleskáme, a vybereme ta, která se nebojí a štěkáním či vrčením se brání, nebo si chtějí s utěrkou, popřípadě s rukama pohrát.
- Každé z dvouměsíčních štěňat chytíme za ocásek, jako kdybychom je chtěli zvednout, a vybereme ta, která se silně a vytrvale brání **(15)**.

Má-li chovatel talent k rozpoznání povah mezi jeho odchovem, pak stačí informace na chování jednotlivých štěňat:

- jak se chovají při příchodu cizích osob,
- jak se chovají při krmení,
- jak reagují na různé neobvyklé zvuky **(18)**.

Pokud nám chovatel nemůže podat patřičné informace, pak je na nás, abychom se o kvalitách štěňat přesvědčili sami **(18)**.

Již při příchodu k chovateli sledujeme chování zvířat. Nesmí se nás bát. Podle výsledků vědeckého sledování vývinu povahových rysů u štěňat, nelze podrobně určit při odběru štěněte budoucí převládající povahové rysy. Nebudeme si rozhodně vybírat štěně s výraznou pasivní obrannou reakcí, tj. bázlivé a doufat, že z toho vyrostete. Také při krmení lze odhadnout povahu. Štěně se nesmí nechat od ostatních odstrčit, nesmí od potravy odbíhat, vnější podněty může vnímat, ale musí na ně působit jako druhořadé. Při tlesknutí nebo při jiném hluku sledujeme reakci štěněte. Štěně se může přesvědčit, kde byl hluk způsoben, ale nesmí projevovat bázeň **(18)**.

Vybírá se jedinec se středním temperamentem. Ani příliš klidný, ani příliš živý. Rodiče štěněte musí mít rentgenologické vyšetření kyčlí a loktů, vylučující dysplazii jakéhokoli stupně. Také bychom se měli přesvědčit o jejich povahových vlastnostech **(16, 21)**.

Nejvhodnější dobou pro odběr štěněte je věk osmi týdnů. Pes v tomto věku si rychle oblíbí nového majitele, který mu nahradí psí smečku, od níž byl oddělen, a lehce si zvykne na nové prostředí. Je také již zvyklý přijímat normální potravu a dovede správně reagovat na základní podněty **(16)**.

Ve věku šesti měsíců je už možné s větší jistotou určit, jaká bude stavba dospělého psa, lze již také udělat kontrolní RTG vyšetření na odhalení těžkého stupně dysplazie kyčelního a loketního kloubu (16, 18).

1.4.2.1 Nejčastěji používaná plemena k práci vodícího psa

Nejčastěji používaná plemena k práci vodících psů je labradorský retriever, flat coated retriever, německý ovčák, belgický ovčák (malinois), bílý švýcarský ovčák, královský pudl, border colie, chesapeake by retriever, kříženec labradorského a zlatého retrívra, kromě těchto plemen mohou být vycvičená i jiná plemena např. svatobernadský pes, erdelterier, krátkosrstá kolie (13, 10, 12, 28)

Pro tento výcvik se nejlépe hodí psi středně velcí, klidní a exteriérově vzhlední (9).

V ČR je nejpoužívanějším plemenem zlatý, nebo labradorský retriever. Retrievři nebyli vybráni jako psi-pomocníci, protože mají vrozený talent cokoli přinášet, ale protože mají správnou velikost, aby se snadno vešli do bytu, nespotořebovali přílišné množství krmiva a přitom vykazovali určitou sílu. A tak jsou cíleně vybírání ti retrievři, kteří svůj přinášecí instinkt již ztratili a pracně se to měsíce znovu učí. Děje se tak proto, že vnitřně motivované chování je někdy těžko kontrolovatelné (7).

1.4.3 Předvýchova:

Po důkladném výběru správného štěněte se pejsek, nebo fenka na 10-12 měsíců předává do rodiny takzvaných předvychovatelů (25). Nejčastější věk pro předání štěněte do předvýchovy je osm týdnů (9).

Předvychovatelé jsou buď dobrovolníci, nebo je to domácnost cvičitele, kde se pes socializuje (7).

Štěně musí být zásadně odchováno v bytě, pokud možno v celodenním kontaktu s člověkem, aby se právě člověk pro něj stal nejbližším partnerem a společníkem. Dále musí získat co nejvíce sociálních kontaktů s lidmi (i dětmi – pod dohledem dospělé osoby), s ostatními bezproblémovými psy i pokud možno s jinými zvířaty. Pes musí

dobře zvládnout přivolání a hravou formou aportování předmětů (i kovových). Naopak se nesmí během předvýchovy štěněte vypěstovat špatné návyky (lezení do postele a na stůl, krádež jídla ze stolu, obtěžování při jídle, ničení interiéru, skákání po lidech, venčení se na chodníku apod.). Dále se u psa nesmí rozvinout případné lovecké pudy (7, 2, 25, 28).

Účelem je přivyknout psa na domácí podmínky, na kontakt s člověkem a obohatit ho o nové zkušenosti. Především se učí chování v bytě, aby neničil bytové zařízení, základní poslušnosti, zvykl si na člověka jako partnera, jízdy dopravními prostředky a dodržování hygieny (7, 4, 25, 28, 35).

Od věku zhruba 3 měsíců pejsek v doprovodu svých předvychovatelů navštěvuje různá rušná místa, jako například restaurace a obchody, učí se jízdy na eskalátorech, učí se zvládnout jízdu dopravními prostředky a podobně (21, 25).

Na pravidelných setkáních je kontrolován průběh výchovy, sleduje se vývoj štěněte, jak z hlediska zdravotního, tak i povahových vlastností a předvychovatelům se radí, jak s výchovou pokračovat dále. Je tlumen temperament či naopak posilováno sebevědomí, neboť jen pejsek s perfektním zdravotním stavem, s vyváženými povahovými vlastnostmi může absolvovat náročnou přípravu a později pracovat pro svého zrakově handicapovaného pána (21, 16)

Předvychovatelé dostávají příspěvek na výživu štěněte (nebo dostávají vhodné krmení), na veterinární prohlídky a očkování. V některých agenturách existují kluby opatrovníků, v jiných osoba pověřená dohledem nad vývojem štěňat. (7, 21)

Jak ale uvádí Galajdová: „Většina předvychovatelů žádné zvláštní školení nepodstupuje (nebo jen velmi krátkou formální schůzku) a nemají ani patřičné zkušenosti, ani vědomosti s výchovou štěněte. Na detaily prostředí, ve kterém pes stráví jeden až jeden a půl roku – nejnámavější a nejdůležitější část svého života se nehledí. Pro většinu agentur je předvychovatel pouze výhodný způsob, jak se zbavit štěněte po jeho „neproduktivní období“. A tak mladý pes stráví celý svůj vývoj izolován od prostředí a lidí, se kterými bude nakonec pracovat. Mladý pes nikdy nedostane příkaz od člověka se zrakovou vadou“ (7).

Mezinárodní organizace Assistance Dogs Europe (ADEu) ve svém dokumentu: Minimum standardu výcviku vodících psů (Minimum Standards for Training Guide Dogs) uvádí: během socializace je stanoven přesný program, který je kontrolovaný. Za tento program zodpovídá výcvikář, který je zodpovědný za adekvátní výcvik a rady. Psi jsou s péčí seznamováni s novými situacemi, začne se s poslušností, podporuje se správné sociální chování jak doma tak i venku. Cvičitel vede záznam o vývoji z výcviku. Po socializační fázi se začne se specializovaným výcvikem (2).

1.4.3.1 Socializační fáze ve vývoji psa

O schopnostech psa důležitých pro úspěšné vykonávání speciálních úkolů v dospělosti se rozhoduje již v jeho raném mládí. Tento faktor je bohužel právě u psů – průvodců velmi podceňován (7).

Vývoj od narození až po pohlavně dospělého jedince lze rozdělit do několika, na sebe navzájem navazujících fází:

1. období novorozenecké
2. přechodná fáze (vrozené vzorce pohybu a chování; 14-21 den)
3. období vtiskávání (primární socializační fáze; 4-7 týden)
4. sekundární socializační fáze (8 – 12 týden)
5. juvenilní (7)

Nedostatek podnětů v kterémkoli z uvedených období, vede ke zvýšené citlivosti ke všemu novému. Dospělý pes, jeho osobnost a dispozice, jsou výsledkem spolupůsobení vrozených předpokladů a vlivu prostředí (7).

Narozdíl od většiny zvířat jsou psi odlišní v tom, že se musejí přizpůsobit mezidruhovým požadavkům, které vyžaduje domestikace. Tyto požadavky jsou dalekosáhlé, od hygienických návyků až po projevy náklonnosti a hru s cizím druhem – člověkem. Pes se musí cítit stejně pohodlně ve společnosti člověka jako ve společnosti ostatních psů. Takováto sociální flexibilita je ve velké míře podmíněna časným seznámením s okolním prostředím a získáním zkušeností (19).

Od začátku socializační fáze je možno vytvářet stabilní podmíněné reakce **(19)**.

Pro fázi vtiskávání je charakteristický proces učení, podle kterého nese fáze svůj název. Vtiskáváním začíná socializace štěněte, která ovšem pokračuje i v dalších vývojových etapách. Vtiskávání je proces učení, ve kterém naučené působí dlouhodobě nebo dokonce po celý život. Fáze vtiskávání je nazývána také první socializační fáze **(19)**.

Toto období je obzvláště důležité pro vývoj emočně stabilní povahy a citové harmonie. Mnoho sociálních a emočních deficitů pozorovaných u dospělých psů se přičítá příliš časnému odebrání štěňat od matky a sourozenců **(19)**.

Ve fázi vtiskávání a v následující socializační fázi, potřebuje štěně intenzivní styk s lidmi. Štěňata, která si nevtiskla člověka jako příslušníka své smečky nebo se setkala během socializace jen s jedním člověkem, se chovají později k cizím lidem nejistě a nenavazují s nimi kontakt. Ze štěňat, se kterými se mazlilo a hrálo si více lidí, se stávají správně společenší psi. Z toho vyplývá, že šíře a rozsah sociálního partnerství mezi člověkem a psem jsou právě v socializační fázi neodvolatelně vtištěny a ovlivňují po celý další život téměř všechny vlastnosti psa **(19, 27)**

Pokud chceme formovat osobnost psa, je nejlepší začít již u malého štěněte. Tím, že vystavíte štěně odpovídajícím zkušenostem v různých kritických fázích jeho života, můžete ve skutečnosti utvářet povahu štěněte, aby se později pozitivně projevila v pracovních schopnostech. Chovatel utváří budoucí povahu štěňat právě tím, že si s nimi hraje a mazlí se s nimi **(19, 27)**.

Během intenzivního kontaktu s lidmi se pes naučí rozumět mimickým výrazům a pohybům těla člověka, naučí se přijímat jeho tzv. nonverbální signály. Proto přijímá hlazení lidskou rukou tak, jak je člověkem míněno **(19)**.

Nejistoty získané špatným zacházením v této době, jsou těžko odstranitelné a nepřekonatelné konflikty působí na duši psa celý život. V této době, by se štěně také mělo setkat s různými hluky, zvuky a rozdílnými povrchy podlah **(27)**.

Proces vazby a sociálního podmiňování v souvislosti s domácím prostředím člověka, je nazýván sekundární socializace. Sekundární socializace začíná tehdy, kdy štěně opouští matku a sourozence a začíná žít v lidské rodině. Ideální načasování tohoto

přechodu je věk sedmi týdnů s relativním rozpětím, -1 nebo +1 týden (tzv. 6-8 týdnů) V tomto období chovatel předává štěňata novým majitelům. Pokud si z jakéhokoliv důvodu odebereme štěně až později, zkracujeme mu prožití socializační fáze s novou rodinou v novém prostředí, a to může způsobit v pozdějším soužití se psem problémy (19).

Prostor na spaní by měl být jasně oddělen od prostoru na hraní, aby štěňata mohla pelech opustit, když chtějí vykonat potřebu. Štěňata držená na příliš malém prostoru, kde nejsou jednotlivé oblasti rozlišeny, nebo kde se nemohou bez cizí pomoci dostat z pelechu, nemají možnost si osvojit vhodné vyprazdňovací chování. Takto vyrůstající štěňata, může být obtížné přivyknout domácímu prostředí. Stupeň mentálního vývoje štěňat bude nyní záviset na členitosti prostředí (27).

Štěně nad sebou potřebuje cítit autoritu. Ve smečce je autoritou dospělý pes – otec, který usměrňuje své potomky. Štěňata ukázně převážně při hře. V lidské společnosti na jeho místo nastupuje psovod a začíná s výchovou budoucího pracovního psa. Psovod by měl největší část výchovy cílevědomě přesouvat do hry. Čím více se toho štěně naučí při hře, tím radostněji a ochotněji se bude učit dále. Ochota k práci má základy právě v tomto období (19).

Vývoj v dobrého služebního psa, nebo v šikovného psího artistu, který se skutečnou radostí provádí všemožné kousky, začíná právě v socializační fázi. Pouze v ní se štěně může naučit radosti z učení (27).

1.4.4 Výcvik

Ve věku 12 měsíců je prověřen celkový zdravotní stav každého psa, zahrnující rentgenové vyšetření kyčelních a loketních kloubů, rovněž odborné vyšetření očí, a na základě výsledků jak zdravotních tak povahových, je pes zařazen do výcviku pro jeho budoucí povolání. V ČR je zvykem psa také vykastrovat (21, 3).

S výcvikem se vždy začíná individuálně a to s ohledem na dospívání plemen, protože některá plemena dospívají později a někteří jedinci naopak dříve (25).

Výcvik trvá 6 – 8 měsíců a pes se musí naučit 30 různých povelů a úkonů potřebných k průvodcovské službě (21). V knize Menschen brauchen Tiere uvádí

Hildegard Jung, že výcvik trvá nejméně 9 měsíců a minimálně musí být splněno 300 tréninkových hodin (22).

Před samotným začátkem výcviku psa si pes musí přivyknout na změnu pána, ale vzhledem k vyrovnanosti vybraných plemen to zpravidla psům nečiní větší problém (25).

Příprava psa není založena na tvrdosti, ale na důslednosti a opakování. Pozvolna se přechází od jednoduchých cviků k náročnějším, od klidných uliček až do středů měst. Pejsek musí mít z práce radost, pracuje za pochvalu, hračku či jen pro radost cvičitele (25, 30).

Protože na kvalitě výcviku vodícího psa a na jeho souhře s jeho budoucím pánem hodně záleží - jde totiž o bezpečnost a zdraví držitele, je nezbytné, aby nevidomí klienti dostali jen ty nejkvalitnější psy. Zjistí-li se při výcviku jakýkoli zdravotní či povahový problém, nebo jestliže pes svou průvodcovskou činnost nezvládá stoprocentně, musí být z výcviku okamžitě vyřazen (32).

Statistika uvádí, že 30 až 50% psů je během výcviku vyřazeno, nebo je přecvičeno na jiný účel (22).

Ve všech oblastech kynologie platí, že pokud se cvičiteli se psem „dobře dělá“, i výsledky se většinou velmi brzy dostaví. U výcviku vodících psů tomu tak vždy není. Vstřícní, aktivní, neúnavní psi nebývají v tomto výcviku nejúspěšnější. Cvičitel může být se svou prací spokojen, ale on si pejska nepřipravuje pro sebe. Vycvičený pes přijde do rukou člověka, který většinou nemá žádné zkušenosti se psem, potřebuje společníka a průvodce „pomůcku“, na které se stává do určité míry závislý. Potřebuje psa, který bude ve svém výkonu stabilní, jeho výkon by se neměl změnit tím, že přejde od zkušeného cvičitele mnohdy k úplnému začátečníkovi. Pes proto musí mít ve své povaze takové vlastnosti, které toto zaručí (28).

Cílem je vycvičit vodícího psa tak, aby se stal nevidomému spolehlivým průvodcem, chránil ho před možnými úrazy během cesty, upozornil na překážky a umožnil mu tak klidný, jistý, plynulý a dostatečně rychlý pohyb i na frekventovaných místech. Vodící pes má rovněž upozornit své okolí na nevidomého, zvláště při přechodu jízdní dráhy (9).

Výraz psa při práci odpovídá klidnému psu, bez přehnané aktivity a pokud možno bez jakýchkoli vedlejších zájmů. Lze tedy bez nadsázky říci, že více než 50% dobrého vodícího psa dělá jeho povaha. A to je jeden z důvodů, proč je nutné, aby příprava na práci průvodců nevidomých probíhala na profesionální úrovni a každý pes musí být pod přísnou kontrolou od štěněčích věku až po ukončení výcviku (10).

Psi jsou speciálně trénováni dle individuálních potřeb klienta. Specifické potřeby jsou konzultovány v rozhovorech. Hlavními faktory jsou zde klientovy zvyky, schopnosti, užívání veřejné dopravy, které se stanou součástí následujícího výcviku (2).

Psi jsou trénováni hlasovými a posuňkovými povely – sedni, lehni, k noze, stůj, ke mně, vyved' (2).

Již během tréninku musí pes pracovat s člověkem, který má zavázané oči (3).

Vyvrcholením celého výcviku psa je splnění zkoušky vodícího psa (25).

Během výcviku, někdy již při socializaci se představuje pes potencionálnímu klientovi (3).

1.4.4.1 Zkouška vodícího psa:

Jak se uvádí v komentáři MPSV zkoušku vodícího psa organizuje cvičitel. Doporučuje se, aby se zkoušky, která prokazuje zvládnutí předepsaných dovedností, účastnil pracovník správního orgánu rozhodujícího o přiznání příspěvku. V případě, že jeho osobní účasti brání např. velká vzdálenost od místa okresního úřadu, popř. jiné překážky, může tento správní orgán požádat o spolupráci pracovníky okresního úřadu v místě zkoušky (8).

Při zkoušce musí vodící pes prokázat zejména zvládnutí:

- přesná poslušnost na povely - sedni, lehni, zůstaň, vstaň, ke mně, zpomal, zrychli, vpřed, vlevo, vpravo apod.
- vyhýbání se překážkám, překážkám vpravo, vlevo, nad úroveň psa, pohyblivým apod.
- pravidelného kroku, udržování směru

- označení chodníků - zastavování, převádění přes vozovku, chůzi po kraji vozovky

- lhostejnosti ke zrakovým a čichovým vjemům
- lhostejnosti ke sluchovým vjemům
- jízdy na eskalátoru
- převádění přes vozovku
- aportování
- vyvedení z nepřehledné situace
- nalezení dveří
- nalezení schodů a vedení po nich
- návratu do bydliště - povel „domů“
- nástupu a výstupu do/z dopravních prostředků, zaujmutí místa v

dopravním prostředku

- nalezení a označení semaforu s tlačítkem
- nalezení a označení lavičky
- nalezení telefonního automatu
- nalezení a označení poštovní schránky
- nalezení přechodu pro chodce (zebry)
- hledání výtahu, pokladny, stanice apod.
- udržení směru
- ponechání na místě (odložení)
- chůze a chování v interiéru (8).

Mezi další schopnosti vodícího psa patří:

- pes se venčí na povel,
- pes musí být nevtíravý a musí mít dobrou domácí výchovu,
- pes nesmí být agresivní,
- nesmí neodůvodněně poštekávat
- nesmí bezdůvodně chňapat, nebo vrčet na cizí lidi

- nesmí bez důvodu skákat na cizího člověka
- nesmí žebrať a nevhodně očuchávat kolemjdoucí lidi **(25, 3)**

Není toho právě málo, co se musí pejsek naučit za zhruba 6 – 9 měsíců **(25)**.

Vodící pes musí plnit úkoly z 90% na 1 povel na veřejných i interiérových prostředích. Vodící pes by měl předvést základní poslušnostní dovednosti na zvukový a posuňkový povel pro sednutí, lehnutí, zůstání na místě, chůze u nohy a přijít když je přivolán klientem. Pes musí být schopný plnit úkoly i na velmi rušných místech **(3)**.

1.4.5 Příprava nevidomého na roli psovoda

V době, kdy prochází výcvikem pes, prochází vlastně výcvikem i nevidomý klient **(30)**.

Je nutné si uvědomit, že nevidomý sám neovládá výcvik vodícího psa a mnohdy nepřišel se psy ani do styku. Proto je třeba nejdříve seznámit nevidomého se základními znalostmi o výživě, ošetřování a povahových vlastnostech psa. Samozřejmostí je také seznámit nevidomého s tím, co může očekávat od vodícího psa. Též je nevidomý seznámen s právy a povinnostmi, které ze služby vodícího psa pro něj budou vyplývat. **(9, 25)**

Nevidomý se dále musí naučit správně užívat jednotlivé povely, na které pes reaguje. Pro tuto potřebu dostane k dispozici audio nahrávku, kde jsou všechny potřebné povely pro psa nahrány **(30)**.

Jedním z předpokladů způsobilosti klienta k využívání vodícího psa je zvládnutí prostorové orientace a samostatného pohybu s bílou holí. Dále je také důležité, jakého charakteru je klientovo postižení **(28, 30)**.

V každé organizaci je různá doba přípravy budoucího psovoda a čas strávený pro seznamování nevidomého se psem **(9)**.

Po proškolení navštíví každého klienta v místě bydliště instruktor. Je totiž dobré vědět, v jakém prostředí budoucí psovod žije a případně po jakých trasách se pohybují. Instruktor poradí místo vhodné pro umístění pelíšku pro psa, kde najít bezpečné místo

na venčení psa nebo na procházky, kde najít v okolí bydliště veterinární ošetřovnu. Je také velice důležité vybrat toho správného psa (25).

Organizace Assistance Dogs Europe uvádí, že všechny týmy (vybraný pes a žadatel) procházejí testem výcvikového programu, který obsahuje:

- zdali jsou připraveni o psa pečovat a starat se o jeho zdraví,
- provádět tréninkové úkoly v práci vodícího psa, složený z poslušnosti a práci na veřejnosti
- pes musí zlepšovat kvalitu života klienta (2).

Organizace Assistance Dogs International ve svém Minimálním standardu pro trénink vodících psů, uvádí, že musí být klientovi poskytnuto dostatek instrukcí k tomu, aby byl schopný splnit a předvést:

- zdolání překážek, převisů, bariér, přecházení ulice, městský a venkovský ruch a používat veřejnou dopravu.
- znalosti přijatelných výcvikových metod
- schopnosti pokračovat v tréninku řešit problémy a tvořit nové dovednosti u svého psa
- minimální péči o psa
- znalosti místních dostupných zákonů a vhodné chování na veřejnosti (3).

1.4.6 Výběr vhodného psa pro konkrétního žadatele

Podle přání klienta se vybírá i jeho průvodce. Klient by měl mít možnost požádat o přípravu konkrétního plemena, vybrat si pohlaví, případně barvu srsti a organizace by se měla snažit na základě vzájemných poznatků sladit jejich požadavky s reálnými možnostmi a vybrat nejvhodnějšího psa (25, 21).

Nevidomému musí být předán pes, který vyhovuje jeho potřebám, povahovým vlastnostem a způsobu života. Jestliže je žadatel senior nebo jeho životní styl je klidný, je mu doporučen spíše pes klidnější, který nepotřebuje na vybití svého temperamentu tolik pracovního vytížení. Naopak jedná-li se o mladého člověka, je pro něj ideální živější pejsek, který vydrží pracovat i na dlouhých trasách (25, 28).

Také výběr pohlaví je jednou ze základní otázek při výběru psa. Fenky jsou klidnější, jemnější, drobnějšího vzrůstu (nezávisle na plemeni), často bývají k členům rodiny přichylnější a poslušnější, než psi samci a bývá s nimi méně problémů (pes se snaží být dominantní) (15, 33).

Pokud má klient zbytky zraku, dá se vybrat pejsek kontrastního zbarvení, například černobílé, které je velice dobře vidět (25).

1.4.7 Předávání psa novému majiteli

Pes je vycvičen, prošel zkouškou a nový majitel si ho vybral, nebrání tedy nic tomu, aby se z nich stal nový tým (28).

V první fázi se nevidomí pod dohledem instruktora učí praktické péči o psa, při které si pes na něho zvyká. Nevidomý se učí psa strojit do speciálního postroje, krmí ho a prochází se s ním na známém místě. Nevidomý se musí naučit povelům a praktickému ovládnutí psa (9, 22, 28).

Když pes přivykne k nevidomému, přistoupí se k praktickému výkonu. Je vhodné upevnit na obojek psa rolničku, která upozorňuje nevidomého na psa. Nevidomý cvičí psa pod dohledem cvičitele nejprve v poslušnosti a teprve, když pes tyto cviky bezvadně provádí na povel nevidomého, přistoupí se k vlastnímu vodění (9).

Při nácvičku nevidomého v řízení psa jde cvičitel vedle nevidomého, upozorňuje ho před překážkou na chování psa, aby nevidomý poznal příčiny změny chování a současně jej poučuje, jak má psa řídit. U překážek nechává nevidomého, aby se holí přesvědčil o překážce a získal tak důvěru k práci psa. Všechny povely, pokyny, pochvaly i odměny (pamlsky) dává přitom psovi nevidomý. Tak projde cvičitel s nevidomým všechny cviky, které pes ovládá. Další cyklus výcviku spočívá v tom, že nevidomý jde se psem sám a cvičitel postupuje několik kroků za ním, aby v případě potřeby poskytl pomoc. Naposledy cvičitel informuje nevidomého o jeho právech a povinnostech spojených s držním psa a upozorní ho na nezbytnou nutnost tréninku psa (9).

Některé organizace také během předávání, učí psa trasy, které používá nevidomý ve svém každodenním životě (28).

Cvičitel pobývá s nevidomým a jeho novým pomocníkem 1 až 2 týdny, dle potřeby i déle. Po tu dobu se dvojice alespoň částečně sžije **(25)**.

Ještě nějaký čas trvá, než si na sebe člověk a pes úplně zvyknou, ale nakonec se z nich stane nerozlučná dvojice, která společnými silami překonává všechny bariéry světa zdravých lidí **(28)**.

Předáním psa spolupráce organizace s klientem nekončí. Po celou dobu činné služby psa poskytuje organizace poradenství a organizuje setkání majitelů jim vycvičených psů **(25)**.

1.5 Zákonná opatření týkající se vodícího psa

Dle § 33 vyhlášky č. 182/1991 Sb. lze úplně nebo prakticky nevidomým občanům hradit výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa až do výše obvyklých nákladů **(37)**.

Obvyklé náklady tvoří výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa, které v sobě zahrnují nejen kalkulaci nákladů spojenou s výcvikem psa, ale i nákupní cenu štěněte. Současná výše obvyklých nákladů spojených s výcvikem a odevzdáním vodícího psa se pohybuje v rozmezí 170 až 210 tisíc Kč. Rozdíl ve výši nákladů odráží různé ceny psích plemen, psa (štěněte) jako takového, délku výcviku a provozní náklady cvičitelů **(8)**.

Příspěvek na úhradu výdajů spojených s výcvikem a odevzdáním vodícího psa je fakultativní, jednorázovou dávkou sociální péče **(8)**.

Vzhledem ke skutečnosti, že vodící pes je zvláštní pomůckou pro účely příspěvku, vztahuje se i na příspěvek písemný závazek žadatele, že vrátí příspěvek, nebo jeho poměrnou část v případě, že zvláštní pomůcka - vodící pes, na jehož poskytnutí byl příspěvek poskytnut, přestane být před uplynutím pěti let ode dne vyplacení příspěvku jeho vlastnictvím, nebo když do šesti měsíců ode dne vyplacení nepoužije příspěvek na opatření zvláštní pomůcky - vodícího psa, popř. použije jen část příspěvku **(8)**.

Za dostatečný doklad vlastnictví psa se doporučuje považovat fakturu, v níž bude kromě ceny za výcvik a odevzdání, uvedena rovněž cena psa jako takového (např. cena

štěněte). Vzhledem k tomu, že povinnost vrácení poměrné části příspěvku při úhynu psa, by znamenala nepřiměřenou tvrdost, doporučuje se, aby občané v takových případech požádali ministra práce a sociálních věcí o odstranění tvrdosti **(8)**.

Dále § 46 vyhlášky č. 182/1991 Sb. může pověřený obecní úřad poskytnout příspěvek na krmivo pro tohoto psa, a to ve výši 800 Kč měsíčně **(37)**.

Dle zákona č. 229/2003 Sb. o místních poplatcích je od poplatků ze psů osvobozen držitel psa, jehož majitel je osoba nevidomá, bezmocná a osoba s těžkým zdravotním postižením, které byl přiznán III. stupeň mimořádných výhod, dále osoba provádějící výcvik psů určených k doprovodu těchto osob **(39)**.

Vyhláška č. 602/2006 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných, hovoří o výjimce pro vodícího psa nevidomé osoby a psa speciálně vycvičeného pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením pro vstup do zázemí provozovny – holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb a v provozovnách při provozování živnosti, při níž je porušována integrita kůže, a při provozování živnosti, při které se používají k péči o tělo speciální přístroje (např. solária, myostimulátory) **(38)**.

Vyhláška č. 175/2000 Sb. hovoří o tom, že vodícího psa doprovázejícího nevidomou osobu, jakož i služebního psa nelze z přepravy vyloučit ani jeho přepravu odmítnout **(36)**.

2. Cíl práce

Cílem práce je ilustrativní zmapování nejtypičtějšých situací, týkajících se majitelů vodicích psů v Jihočeském kraji.

2.1 Dílčí cíle

V rámci bakalářské práce byl výzkum rozdělen do následujících dílčích cílů:

1. zjistit nejčastější zdroj informací o možnosti získání vodicího psa jako kompenzační pomůcky,
2. zjistit ovlivňující činitele při výběru vodicího psa budoucím majitelem,
3. zjistit, co vše musel klient podstoupit a zařídit před pořízením vodicího psa,
4. zjistit konkrétní využití vodicího psa,

3. Metodika

3.1 Metody výzkumu

Pro účely této bakalářské práce byla využita metodologie kvalitativního výzkumu. V rámci metody kvalitativního výzkumu byl použit polořízený rozhovor s majiteli vodicích psů, který byl nahráván na diktafon. Jako doplňková metoda byla použita metoda neúčastněného pozorování majitelů vodicích psů. U respondentů, kteří neodpověděli úplně nebo u kterých si autorka potřebovala ověřit již zjištěné informace, bylo využito e-mailového dotazování.

Pro zjištění počtu vodicích psů v Jihočeském kraji autorka zvolila techniku telefonického dotazování. Byly obvolány všechny pověřené obecní úřady, které mohou podle § 46 vyhlášky 182/1991 Sb. poskytnout příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým na krmivo pro vodicího psa.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru:

V rámci získávání kontaktů na majitele vodicích psů byla využita technika sněhové koule. První kontakty na respondenty získala autorka v Tyflokabinetu České Budějovice o. p. s.

V rámci výzkumu bylo celkem osloveno 16 majitelů vodicích psů v Jihočeském kraji. V průběhu výzkumu jeden majitel odmítl spolupráci a jedna majitelka ukončila výzkum ze zdravotních důvodů.

Výzkumný soubor tvořilo deset žen a čtyři muži.

Pro potřebu zjištění počtu vodicích psů autorka obvolala všechny pověřené obecní úřady v Jihočeském kraji, které mohou podle § 46 vyhlášky 182/1991 Sb. poskytnout příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým na krmivo pro vodicího psa. Jediným pověřeným obecním úřadem, kam se autorka nedovolala, byl pověřený obecní úřad v Boleticích.

3.3 Vlastní realizace výzkumu

Výzkum si autorka rozdělila do základních tří fází.

V první fázi se seznámila s organizacemi, které se zabývají výcvikem vodících psů. Potřebná data byla získána z dostupných internetových stránek jednotlivých organizací.

V rámci výzkumu se autorka nejdříve rozhodla poznat blíže Středisko výcviku vodících psů při Sons. Tuto možnost nabízel „Den otevřených dveří“, který se konal 26. 4. 2007. Zde měla autorka možnost prohlédnout si celý areál a seznámit se blíže s koncepcí výcviku a předvýchovy. Měla možnost pokládat do hloubky otázky nejen paní ředitelce Jasenovcové, ale také zaměstnancům, kteří jí velmi ochotně odpověděli na všechny její položené otázky.

K tomuto kroku se rozhodla, protože Středisko výcviku vodících psů při SONS je organizací, která ročně předá asi 50 vodících psů. To představuje největší obrat u takto zaměřené organizace.

V měsíci srpnu autorka oslovila a navštívila slečnu Jitku Lebedovou z organizace Pes pro Tebe. Během návštěvy měla možnost shlédnout kontrolu štěněte umístěného u předvychovatele a výcvik vodícího psa.

Ve druhé fázi výzkumu kontaktovala Tyflokabinet České Budějovice o.p.s. Jejím cílem bylo seznámit se se službami, které jsou poskytovány majitelům vodících psů. V rámci Tyflokabinetu probíhá každé první pondělí v měsíci setkání majitelů vodících psů. Tohoto setkání se autorka zúčastnila v listopadu, kdy také navázala kontakty s majiteli vodících psů v Jihočeském kraji.

Ve třetí fázi byl vytvořen Arch pro položený rozhovor. Cenné rady autorce poskytl pan Tůma a to jak v oblasti využití vodícího psa, tak i v oblasti komunikace s nevidomým. Tento Arch pro položený rozhovor byl základním vodítkem při dotazování s majiteli vodících psů.

Arch pro položený rozhovor byl rozdělen do 4 základních okruhů. (identifikační údaje, získání, držení a využití vodícího psa). Délka rozhovoru se velmi lišila, nejkratší rozhovor trval cca 15 minut a nejdelší 2,5 hodiny. Tento rozdíl vznikl individuální zkušeností a vyjadřovací schopností respondentů. Jelikož se mnohdy jednalo o citlivé

otázky, týkající se soukromí respondentů, bylo nutno volit individuální přístup, brát zřetel na stupeň zrakového postižení a momentální zdravotní i psychický stav. Přepis Archu pro položený rozhovor je uveden v příloze č.1.

První část rozhovoru je zaměřena na identifikační údaje – věk, pohlaví, nejvyšší dokončené vzdělání, typ zrakové vady. V další části položeného rozhovoru byly kladeny otázky ze základních tří okruhů, získání, držení a využití vodicího psa.

V rámci výzkumu autorka také zmonitorovala počet a rozložení vodicích psů v Jihočeském kraji.

Sběr dat probíhal od dubna roku 2007 do března 2008.

4. Výsledky

Informace prezentované ve výsledcích vyplývají z polořizených rozhovorů, které se uskutečnily od měsíce listopadu roku 2007 do března roku 2008. Polořizený rozhovor byl rozdělen do čtyř částí.

V oddíle 4.5 je uveden počet vodičích psů v Jihočeském kraji. Jejich přesné rozložení nalezne čtenář v příloze č. 12.

4.1 Hodnocení identifikačních údajů:

Jak již bylo uvedeno, výzkumu se zúčastnilo deset žen a čtyři muži. Pro dokreslení celkové problematiky je v příloze č. 2 uveden prepis náhodně vybraného rozhovoru.

Věkové rozložení dotazovaných respondentů, je nejčastější v celkovém věkovém rozmezí 27 – 55 let, a poté následují s menším odstupem věkové skupiny 19 – 26 let a skupina nad 56 let. Ženy jsou rovnoměrně zastoupeny ve všech věkových skupinách, s výjimkou věkové skupiny nad 56 let. Naproti tomu muži v poloviční většině zastupují věkovou skupinu nad 56 let (2 respondenti). (viz. Tabulka v příloze č. 3)

Zhodnotíme-li nejvyšší dosažené vzdělání, dozvíme se, že v nadpoloviční většině převažuje úplné středoškolské vzdělání s maturitou. U žen je v poloviční většině nejvyšší dokončené vzdělání pouze základní, naproti tomu muži mají všichni úplné středoškolské vzdělání (viz. Příloha č. 4). Jak uvedla paní Mirka: „*Po základní škole jsem neměla možnost jít studovat dál, byl mi nabídnut jen kurz telefonistky a masérky.*“ U paní Dany byl důvod zřejmý, jak sama říká: „*Maminka nechtěla, abych studovala nějakou školu. Bála se, že bych to nezvládla.*“

Ve skupině respondentů můžeme najít lidi s vrozenou vadou, i s vadou, která se vyvinula během života (nejčastěji u žen). Dva muži přišli o zrak při úrazu. Pan Milan měl autonehodu „*Bylo to strašné. Přestal jsem vidět skoro ze dne na den. Naboural to do mě nějaký mladík, který byl úplně opilý. Jel z nějaký zábavy, či co a vezl ještě tři další. Nikdo z nich to nepřežil. Doktorů říkali, že já jsem to přežil jen náhodou. Kdybych*

měl popsat, jak vidím, řekl bych asi jen to, že skoro nic, co je dál než 1,5 metru, je pro mě jako, kdyby tam nic nebylo.“

Většina respondentů je majitelem svého prvního vodícího psa. Čtyři respondenti mají již druhého psa. Paní Marie má svého čtvrtého asistenčně vodícího psa. *“ První pes byl belgický ovčák. Jako druhého psa jsem měla křížence foxteriéra, a pak jsem vlastně měla asi necelý rok fenu německého ovčáka. Tu jsem musela dát pryč, protože měla srdeční vadu a nezvládala mě vodit. Byla unavená, jen jsme vyšly z baráku. No a nyní mám fenu erdelteriéra, kterého jsem si vždy moc přála. Mám ho již od jejích 17 měsíců, protože erdelteriéri si hůře zvykají na svoje nové páníčky.“* I pan Jiří má již svého čtvrtého vodícího psa. (viz. Graf v příloze č. 6)

4.2 Zhodnocení okruhu získání vodícího psa:

Tento okruh obsahoval informace o důvodu a době pořízení vodícího psa. Zahrnoval též údaje o výběru organizace, která se zabývá výcvikem vodících psů, a s tím související míru informovanosti o problematice již před získáním vodícího psa. Dále je zde uvedena míra spokojenosti respondentů s množstvím informací, které získali od organizace, která jim předala psa. V neposlední řadě je zde uvedeno co vše musí zájemce splnit před vlastním předáním vodícího psa.

4.2.1 Zdroj získání prvotních informací:

Autorka předpokládala, že většina majitelů vodících psů získala prvotní informaci od Sjednocené organizace slabozrakých a nevidomých především v rámci působení Tyfloklubu České Budějovice. Z výzkumu ale vyplývá, že nejčastějším zdrojem prvotních informací je majitel vodícího psa (viz. Graf v příloze č. 7). Majitel vodícího psa není jen zdrojem informací ale také velkým vzorem a motivací pro ty, kteří přemýšlí o tom pořídit si svého psa. Jak popsala paní Iveta: *„Byla jsem na rekondici v Levoči. Bylo to myslím v roce 1999. S námi tam byl také pan J., který měl sebou svoji fenu. Strašně se mi líbilo, jak může v klidu všude jít a nemusí přitom kontrolovat každý svůj*

krok. Od něj jsem se dozvěděla, že si můžu pořídit vodícího psa také já, a že dokonce to není tak drahé, protože to platí sociálka“.

Dalším velmi častým zdrojem informací je Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, a to především prostřednictvím Tyflokabinetu ČB o.p.s.

Nezastupitelný význam mají i ukázky z výcviku vodících psů. Dva respondenti uvedli, že se poprvé dozvěděli o možnosti pořídit si vodícího psa až během ukázky. V den ukázky měli možnost si vyzkoušet chůzi s vodícím psem.

Paní Martina k tomu uvedla: *„Vůbec jsem nevěděla o tom, že nějaká ukázka bude. Šla jsem po Lannovce společně s mou matkou a zrovna náhodou tam byla i ukázka. Zastavily jsme se a pozorovaly, co vše pes umí a dokáže. No a pak jsem si to mohla zkusit, jít se psem sama. Bylo to velmi zvláštní, ale moc se mi to líbilo. Do té doby jsem si myslela, že když jsem úplně slepá, psa mít nemůžu“.*

Naproti tomu u dvou respondentek byla prvotním zdrojem média. U paní Mirky to bylo konkrétně rádio. Doslova řekla: *„Mám strašně ráda práci na zahrádce, ale na podzim se už večer nic moc dělat nedá. Tak jsem si sedla do svého oblíbeného křesla a zaposlouchala se do rádia. Zrovna tam hovořili o vodících psech, mluvila paní Jasenovcová o výcviku a o tom, jak a kdo dostává vodícího psa. V tu chvíli, kdy mluvila paní Jasenovcová muselo být doma úplný hrobový ticho. Hned druhý den jsem volala do Střediska výcviku vodících psů, abych si informace ověřila.“*

Paní Milena uvedla, že získala prvotní informace ze sociálního odboru na městském úřadě ve svém bydlišti. *„Moc jsem se zajímala o to, kdo může dostat vodícího psa. Snad jsem to věděla odjakživa, že to můžu být i já, ale rodiče mi nechtěli dovolit vodícího psa. A tak jsem musela počkat, až dostanu bezbariérový byt od města a odstěhuju se od rodičů. Pořád jsem chodila na sociálku kvůli něčemu a ptala jsem se, jak to chodí, když bych si teda chtěla pořídit vodícího psa“.*

4.2.2 Důvod pro pořízení vodícího psa:

Nejčastějším **důvodem pro pořízení** vodícího psa byla láska ke psům. Většina majitelů si ho přála již od dětství. Pořízení vodícího psa je pro ně naplnění nejen

dětského snu. Velká část respondentů musela s realizací tohoto snu počkat do dovršení svých 18 let, neboť rodiče nebyli příliš nakloněni jejich snu.

Např. paní Marie uvádí: „*Vždy jsem toužila po psovi. Pes je pro mě celoživotní láska*“. A slečna Aneta k tomu dodává: „*O tom proč si pořídit vodícího psa jsem nepřemýšlela. Když jsem oslepla, věděla jsem, že si jednou pořídím vodícího psa*“.

Předváděcí akce, či rekondice nejsou jen zdrojem informací, ale staly se také často okolnostmi, proč se majitelé rozhodli pořídit si vlastního psa.

Budoucí majitele ve svém rozhodnutí upevnil pozitivní vzor, který mohli shlédnout nejen na rekondici u některého z majitelů, ale i během předváděcí akce. V tomto duchu mi odpovědělo 6 respondentů.

Pan Jan se svěřil: „*Já jsem ze začátku psa vůbec nechtěl, ale přemluvili mě, když jsem byl jako divák na Mistrovství vodících psů. Dříve jsem o tom vůbec nepřemýšlel, beru to jako neuvážené rozhodnutí. Ale jsem za to rád a dnes mám již 2. psa.*“

Dalším důvodem proč si pořídit psa, byl pro paní Janu a pro pana Jiřího stejný. Oba si uvědomovali svoji zhoršující zrakovou vadu. Paní Jana uvedla: „*Rozhodnutí padlo v zimě, kdy jsem nedokázala již sama chodit venku. K rozhodnutí mě také přiměl známý, který měl vodícího psa a pro něj nebyl problém chodit v zasněžených nebo zamrzlých silnicích. Než jsem se, ale úplně rozmyslela, slyšela jsem mnoho příběhů ze života majitelů vodících psů na zvukovém nosiči, který byl přílohou Azora. To je periodikum při Zoře.*“ „*Plně jsem se rozhodl v roce 1975, kdy jsem začal mít strach z úrazu, a to hlavně křižovatek a aut.*“ říká smutným hlasem pan Jiří.

Pan Vladislav je výjimka. „*Mě nic jiného nezbylo. Syn si pořídil psa, ale jak to tak bývá, často ho dával na hlídání k nám, jako, že si musí něco zařídit a pejsek by byl sám doma chudák. Byl u nás tak často, že k synovi chodil jen na návštěvu. A syn začal přemýšlet, proč ho nenecháme vycvičit, abychom z něho měli taky užitek. No a tak to vlastně všechno začalo.*“

4.2.3 Znalost organizací zabývajících se výcvikem vodících psů před pořízením vlastního psa:

Celkově 5 respondentů vědělo, že existuje více organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů a že si tedy mohou vybrat. Nadpoloviční většina těchto respondentů si pořídila psa ze SVVP. 4 majitelé mají psa od jiné organizace.

Slečna Aneta má svého prvního i druhého vodícího psa z organizace Pes pro tebe. „*Sice jsem věděla, že cvičí psy i v Jinonicích, ale nepřemýšlela jsem o tom, proč si zrovna tam vzít. S Jitkou Lebedovou jsem se setkala na ukázce, kterou dělala u nás ve škole (ZŠ) a nebyl důvod, proč si zjišťovat další informace někde jinde.*“ Pan Jan má vodícího psa z organizace Pomocné tlapy. Jak sám říká, byla to první organizace, která ho oslovila přímo. Pan Vladislav si nechal svého psa vycvičit u organizace ŠVVP Milana Dvořáka. „*Nejdříve jsem se domlouval s Jinonicema. Chtěli, abych svého Arnieho nejdříve přivezl a oni si ho vyzkouší, zda je k tomu vůbec vhodný. Domluvili jsme se tedy na datumu, ale když jsem k nim přijel, dělali, že o ničem nevědí, a že ten den nemají čas, zda bych mohl přijet asi tak za 14 dní. To mi řekli i přesto, že jsme si několikrát telefonovali, aby jsme si datum potvrdili. To mě dost naštválo, a tak jsem volal panu Dvořákovi, ten ihned souhlasil, a pro Arnieho si přijel rovnou do Budějic. Mohl jsem za Arnim jezdit, kdy se mi chtělo, vždycky mi vyšel vstříc.*“

Paní Marie má svého již čtvrtého asistenčně vodícího psa, tentokrát od organizace Helpes. Předtím dostala fenu ze SVVP Jinonice, ale pro její srdeční vadu jí musela již po jednom roce vrátit.

5 respondentů nevědělo o žádné jiné organizaci, která se zabývá výcvikem vodícího psa. Jak říká paní Iveta „*Netušila jsem, že existuje i něco někde jiného. Byla jsem ráda, že dostanu svého vodícího psa a bylo mi celkem jedno odkud.*“ Všichni respondenti vlastní psa ze SVVP.

Naproti tomu 4 respondenti uvedli, že v době kdy si brali svého prvního vodícího psa, žádná organizace neexistovala. Většina těchto respondentů si brala svého prvního vodícího psa v době, kdy v České republice ještě nebyly žádné organizace zabývajících se přímo výcvikem vodících psů, 3 respondenti uvedli, že měli prvního psa od pana

Miroslava Fišera. V roce 1993 si brala svého prvního vodícího psa paní Dana prostřednictvím Unie nevidomých a slabozrakých. (viz. Příloha č. 8)

4.2.4 Aktuální znalost organizací zabývajících se výcvikem vod. psů:

V tomto okruhu byla otázka, jaké znají další organizace, které se zabývají výcvikem. Respondenti byli vyzváni, aby vyjmenovali názvy organizací, které znají. (viz. Graf v příloze č. 9)

K této otázce se často respondenti vraceli i během rozhovoru. Z této otázky vyplývá:

Všichni respondenti dnes znají minimálně ještě jednu organizaci, která se zabývá výcvikem vodících psů. Nejznámější je Středisko výcviku vodících psů při SONS, toto zařízení uvedli všichni respondenti. Jako druhé nejznámější je Škola výcviku vodících psů Milana Dvořáka, tuto školu neznali pouze dva respondenti. Stejně tak nadpoloviční většina respondentů uvedla Pomocné tlapky a Helppes. Polovina respondentů vyjmenovala také Integraci a Pes pro tebe. Dále tři respondenti uvedli organizaci Elva* a paní Helenu Nerglovou z organizace He+pa. Dále pan Jan uvedl organizaci Pes pomůže a manžele Marešovi. Paní Dana uvedla ještě paní Moniku Vykořátkovou, kterou poznala v roce 2007 na konferenci Haf.

4.2.5 Spokojenost s organizací, která jim vycvičila vodícího psa:

Autorku zajímalo, zda organizace, která jim vycvičila vodícího psa, byla schopna všechny jejich dotazy zodpovědět. Z odpovědí vyplynulo, že ano. Většina respondentů byla nadměru spokojená se službami organizace.

„Jsem moc ráda, že vždy když mám nějaký problém, nebo potřebuji naučit novou trasu, Míša přijede a pomůže, to není totiž u všech organizací samozřejmostí,“ říká slečna Aneta, která vlastní psa z organizace Pes pro tebe.

* Výcvikovou školu slepeckých psů Elva má dlouholetou tradici, vznikla v roce 1989 v Praze, dnes ji najdeme v Lysé nad Labem, spadá pod občanské sdružení Elva-Help.

Jen dva respondenti odpověděli částečně negativně. Obě negativní odpovědi se týkaly Střediska výcviku vodicích psů při Sons. Paní Marie uvedla: „*Připadala jsem si vždy, že je něčím obtěžuji. Měla jsem takový zvláštní pocit, jako kdybych byla úplně hloupá a ptala se na samé zbytečnosti.*“ Pan Vladislav uvádí, že prvním orgánem, který mu byl schopen odpovědět na otázky, byl Magistrát Českých Budějovic, ten mu poradil SVVP. „*Hned jsem volal do Jinonic. Chtěli abych svého Arnie nejdříve přivezl a oni si ho vyzkouší, zda je k tomu vůbec vhodný, domluvili jsme se tedy na datumu, ale když jsem k nim přijel, dělali, že o ničem nevědí, a že ten den nemají čas, zda bych mohl přijet asi tak za 14 dní. To mi řekli i přes to, že jsme si několikrát telefonovali, aby jsme si datum potvrdili. To mě dost naštválo, a tak jsem volal panu Dvořákovi, ten ihned souhlasil a pro Arnieho si přijel rovnou do Budějic. Mohl jsem za Arniim jezdit, kdy se mi chtělo, vždycky mi vyšel vstříct.*“

Proti dvěma negativním výpovědím stojí 10 kladných ohlasů na práci v Jinonicích. Bohužel rozsah 12 respondentů z jedné organizace je velmi malé číslo, aby šlo výsledek nějakým způsobem brát jako měřítko pro kvalitu služeb jedné organizace, ale může sloužit jako prvotní námět pro bližší prozkoumání. Autorka si myslí, že na tak velkou organizaci, která má obrat 50 ročně předaných vodicích psů*, není překvapující, že všichni klienti nejsou spokojeni.

4.2.6 Náležitosti před porízením vodicího psa:

Na otázku, co vše museli zařídit před předáním, dostala autorka plno informací, které se lišily jednak dobou, kdy o psa žádali a samozřejmě organizací a obecním úřadem, který psa schvaloval. Většina respondentů nejdříve oslovila organizaci s přáním porízení vodicího psa. A až po té žádali na úřadě obce s rozšířenou působností.

Ve SVVP se požaduje od žadatelů potvrzení o přiznání celkové výše příspěvku na vodicího psa již před předáním. To se projevilo u části respondentů jako velmi stresující. Např. paní Marie k tomu uvedla: „*Když jsem žádala poprvé ve Výcvikovém*

* údaj zjištěn vlastním výzkumem v rámci „Dne otevřených dveří“ ve Výcvikovém středisku vodicích psů dne 26. 4. 2007

středisku Jinonice, tak jsem musela mít doklad o přiznání příspěvku, a hlavně to muselo být v celé výši. Velice jsem se toho bála, protože mi úřednice tvrdily, že já nedostanu žádný příspěvek, nebo jen určitou část a to prostě proto, že jsem trvale upoutaná na vozíček a stejně si nikam dle nich asi nedojdu. Trápilo mě to, protože jsem se bála, že mě SVVP odmítne a psa nedostanu.“

Ve většině případů museli žadatelé splnit:

➤ úvodní školení pro žadatele o vodicího psa (probíhá buď skupinově – SVVP Jinonice, nebo individuálně-většina ostatních organizací)

➤ podání žádosti na obecní úřad s rozšířenou působností na poskytnutí jednorázového příspěvku na opatření zvláštních pomůcek,

→ pro rozhodnutí obecní úřady vyžadovali tyto podklady:

➤ lékařské potvrzení o vhodnosti použití zvláštní pomůcky, v tomto případě psa. Na některých obecních úřadech stačilo toto potvrzení od očního lékaře, někde si to nechali potvrdit ještě od lékaře z LPS pod ÚP.

➤ čestné prohlášení o majetku osoby, která žádá a společně posuzovaných osob, popřípadě prošetření majetkových poměrů a výpisy z účtu (uvedla paní Marie)

➤ prohlášení o pobírání invalidního důchodu

➤ zhodnocení situace žadatele a vhodnosti vodicího psa – úřad si vyžádal vyjádření od Tyflokabinetu České Budějovice o.p.s

➤ u slečny Anety chtěl, obecní úřad i psychologický posudek, od kterého bylo následně opuštěno

➤ Dokumenty, které vystavuje organizace při předávání psa majiteli:

➤ protokol o předání a převzetí vodicího psa

- faktura za psa, která obsahovala nákupní cenu psa, provozní náklady atd.
- Popis organizace a osoby, která psa předávala,
- Osvědčení o způsobilosti vod. psa
- Zdravotní karta psa
- Protokol o vykonané zkoušce
- Některé organizace přikládají i smluvní povinnosti držitele vod. psa.

⇒ Na základě těchto podkladů obecní úřad rozhodne a vystaví Rozhodnutí o přiznání

- Organizace dále vyžadují od žadatelů:
 - Zvládnutou *prostorovou orientaci* – některé organizace si ji ověří sami a jiné vyžadují potvrzení, které vydává Tyflocentrum v Českých Budějovicích,
 - Přehled o tom jak žadatel žije, s kým, jaké mají aktivity atd. – návštěva u žadatele doma (provádí jen Pes pro tebe a Helppes)
 - vyplnění dotazníku (SVVP, ŠVVP)
 - Potvrzení o přiznání celkové výše příspěvku (jen SVVP)

Na úvodním školení se žadatelé dozvěděli jak správně psa česat, krmit, jak dávat povely a hlavně co může od psa očekávat a jaké očekávání pes nemůže splnit. Žadatelé také dostali CD, kde jsou nahrány povely, které se musí do předání žadatel naučit. Na CD dále našli řadu rad a příběhů, které připívají k další motivaci pro absolvování všeho co je třeba k získání psa.

Předání psa probíhá vždy individuálně, podle potřeb klienta. Ve Středisku výcviku vodicích psů probíhá předávání nejdříve v jejich organizaci, kdy je žadatel společně se svým psem nejméně po dobu 3 dnů pod neustálým dohledem cvičitele. Majitel se naučí

o svého psa správně pečovat, připravit mu žrádlo, naučí se základní pravidla při chůzi se psem.

Po zvládnutí této části si může majitel svého čtyřnohého pomocníka odvézt domů. Odjezd domů je také individuální a záleží na možnostech žadatele. SVVP nabízí možnost odvozu, s tím, že cvičitel ukáže majiteli nejvhodnější místo pro psa apod.

Po dobu dvou dnů, nejčastěji o víkendu, chodí majitel svého psa jen venčit na vodítku. Po víkendu přijíždí cvičitel a začíná se s postupným učením tras.

V organizaci Pes pro tebe a Helpes se doba předávání stírá s dobou předáním. Psovod je se psem v kontaktu již při jeho výcviku, kdy se cvičí přesně dle přání klienta a klient má možnost navštěvovat svého budoucího pomocníka.

Slečna Aneta popisuje: *„Nejdříve jsem za Bonii jezdila na víkendy, abych si na mě zvykla a já na ní. Probíhalo to tak, že já jsem si s ní hrála, mazlila a tak. Po takto absolvovaných 3 víkendech, jsme se měly učit spolu chodit. To byl pro mě kámen úrazu. Když Bonii zastavila, já neuměla reagovat na její zastavení a předcházela jsem jí. Míša (instruktor Pes pro tebe) mi proto udělala psa a trénovala to sama se mnou. V případě, že bych to pletla u psa, mohla bych si ho hned na začátku zkazit a už bych ho nedokázala srovnat.*

Byla jsem také hodně nervózní a tak jsem na ní povely šeptala a ona mi nerozuměla a tak neposlouchala. Instruktor Míša mě ihned napomínala a připomínala, jak se povely vyslovují. Problém byl také v tom, že jsem ze začátku nevěděla, co si mohu k psovi dovolit, jak můžu reagovat, a kdy ho mám pochválit. Ani mi nebylo ze začátku jasné, co mám dělat, když zastaví, nebo jak mám reagovat na různé situace.

Míša mi také vysvětlila, že musím být vždy důsledná a když to pes neudělá správně, tak mu to nesmím prominout a naopak když pracuje dobře, že potřebuje také odměnit. Jen tak bude téměř 100%. I když ze začátku je to velmi těžké. Bylo to hrozné, musela jsem se naučit trpělivosti.

Po tom následovaly víkendy, kdy jsme si jí braly k nám, ale ještě mě nevodila. Jen jsme chodily společně venčit na vodítku.

Po té za mnou přijely na 14 dní a začaly se už učit trasy – prošly jsme celou vesnicí, naučily jsme se dojet na nádraží, na zastávku autobusu, do obchodu. Velkou výhodou bylo, že jsem měla velké prázdniny a tak na vše bylo dostatek času.

1. 9. mi byla slavnostně Bonii předána. Prvních 14 dní jsme se učily trasy, učila jsem se s ní chodit, hrát si a komunikovat.

Bohužel průběh předávání u organizace Pomocné tlapy se autorce nepodařilo zjistit. Pan Jan, který má psa z Pomocných tlapek, nebyl schopný vylíčit, jak probíhala doba předávání. Autorka tyto informace nezískala ani z organizace Pomocné tlapy, kterou kontaktovala prostřednictvím emailu.

Předávání u pana Vladislava (organizace ŠVVP Milana Dvořáka) probíhalo celkem tři dny, kdy se on učil nově svého psa ovládat přesně podle pokynů pana Dvořáka.

4.2.7 Pořizovací cena vodícího psa:

8 respondentů nedokázalo uvést částku, o kterou žádali s vysvětlením, že si to již nepamatují a cena pro ně nic neznamená, protože jim psa zaplatil stát.

Kromě pana Vladislava byl všem respondentům příspěvek vyplacen v celkové výši. Pan Vladislav si nechal vycvičit vlastního psa v roce 2007 od Milana Dvořáka-Škola výcviku vodících psů. Pes pana Vladislava byl ve výcviku 7 měsíců, cena za výcvik byla stanovena na 157 000 Kč, z této ceny obecní úřad s rozšířenou působností zaplatil 140 000 Kč a 17 000 Kč musel zaplatit pan Vladislav. Pan Vladislav k tomu říká: *„Vůbec jsem netušil, že budu muset za psa něco doplácet, všichni, co znám dostali příspěvek v plné výši a já si musel na svého psa přidat ještě 17 000 Kč, to mi přijde velmi prosté.“* Pan Vladislav vidí chybu v úřadu a myslí si, že by to měl úřad zaplatit celé. Bohužel nepodařilo se zjistit objektivní důvod nepřiznání celého příspěvku.

Ceny za vodícího psa od roku 1991 podstatně vzrostly. Paní Dana uvedla, že v roce 1993 její první pes stál 43 000 Kč. Tuto částku potvrdil i pan Jiří, který svého druhého psa dostal v roce 1986 a jeho pořizovací cena byla okolo 40 000 Kč. V roce 1996 žádal o svého již třetího psa a cena vzrostla na 90 000 Kč. V roce 2001 dostal zatím svoji

poslední fenu labradorského retrievra, její cena byla již 170 000 Kč. Psi byli vycvičeni v organizaci SVVP.

Naproti tomu pan Jan také dostal svého prvního psa v roce 1996, ale jeho pes stál již 120 000 Kč. Pes byl vycvičen v organizaci Pomocné tlapy.

V roce 2004 žádala paní Dana o příspěvek na svého již druhého psa, cena byla 169 000 Kč. Pes byl vycvičen v organizaci SVVP.

Slečna Aneta dostala svoji první fenu v létě roku 2005, její cena byla 165 000 Kč (plemeno Německý ovčák). Bohužel kvůli špatně provedené kastraci ji musela vrátit v lednu 2007, hned druhý den dostala Mikio a ten stál 170 000 Kč. (vyšší pořizovací cena štěněte, plemeno Bordet colie). Oba psy vycvičila organizace Pes pro tebe.

Jiná situace byla u paní Marie, která má kombinované postižení zraku a pohybového ústrojí (upoutána na vozíček), její poslední vodící pes, kterého dostala v roce 2007, stál 190 000 Kč + 60 000 Kč, to je částka navyšující se o doplnění speciálních dovedností, např. vedení nevidomého na invalidním vozíčku, rozpoznání a vyhledání bezpečného sjezdu z chodníku, podávání bot a pomoc při obouvání. 60 000 Kč bylo vybráno ze sponzorských darů a obecní úřad s rozšířenou působností nebyl ani o tuto částku žádán. Pes byl vycvičen v organizaci Helppes.

4.2.8 Pocity před předáním vodícího psa:

Další otázka směřovala na pocity před předáním, případně objevení se určitých obav z nezvládnutí nové, pro žadatele zatím neznámé situace.

Většina respondentů žádné obavy neměla, spíše se těšili na příchod psa do domácnosti. Tento fakt je způsobený tím, že se již dlouhou dobu připravovali na vstup psa do jejich života, nebyl to tedy neuvážený krok, ale velmi promyšlený a do všech detailů probraný krok. Jak uvedla paní Dana: „*U první feny, si tu dobu moc nepamatuji. Ale myslím, že žádné obavy jsem neměla. Možná jsem jen byla zvědavá, jak se bude chovat pes v Pečovatelském domě a jak se budou k nám chovat lidé a hlavně moje maminka, která mi to pořád rozmlouvala. U druhého psa jsem věděla do čeho jdu.*

Jediné čím jsme se zabírala, bylo to, aby si zvykl i na mou starou čubu. Jinak žádné specifické obavy jsem neměla.“

3 respondenti uvedli, že se ze začátku obávali složitosti péče a nebyli si jisti, zda zvládnou povelovou techniku, zda má, jejich pes takové schopnosti o jakých se mluvilo, a jestli je bude vůbec poslouchat. Dále se obávali změn souvisejících nejen s péčí o psa. Pan Jiří k tomu řekl: *„Ze začátku jsem byl nedůvěřivý ve schopnosti vodícího psa. I po předání jsem se stále snažil spolehnout se na svůj již dost špatný zrak. Také jsem se obával, jestli mě pes bude poslouchat, jak si na sebe zvyknem a jak bude vůbec vypadat můj život se psem.“*

Tato obava může pramenit z nezkušenosti se psem. Tito respondenti uvedli, že nikdy neměli doma psa a ani jiné zvíře.

2 respondentky uvedly strach z nepřiznání příspěvku, a tím by se jim podle jejich slov uzavřela možnost pořídít si speciálně vycvičeného psa.

Pan Jan uvedl: *„Jak si tak vzpomínám, jednu obavu jsem měl, a to, že se psem budu omezen v cestování. Báł jsem se složitosti vysvětlování okolním lidem, že jde o vodícího psa. Jinak jsem žádné obavy před předáním neměl, ty přišly až při předání. Kdy jsem si měl zkusit, jak se mi bude chodit se psem. Secvičovali jsme společnou chůzi. Moje obavy se týkaly výhradně možnosti, že bych něco zkazil před cvičitelem.“*

4.3 Zhodnocení okruhu držení vodícího psa:

V tomto okruhu se často s respondenty vracíme do doby, kdy si svého posledního psa přivezli poprvé domu.

Autorku zajímalo, jaké plemeno respondenti vlastní. Zda měli možnost si plemeno vybrat sami a jak probíhal výběr jejich psa, jestli byli ve styku se psem již během výcviku. V případě kladné odpovědi, zda si myslí, že jim to pomohlo v rychlejší sžití.

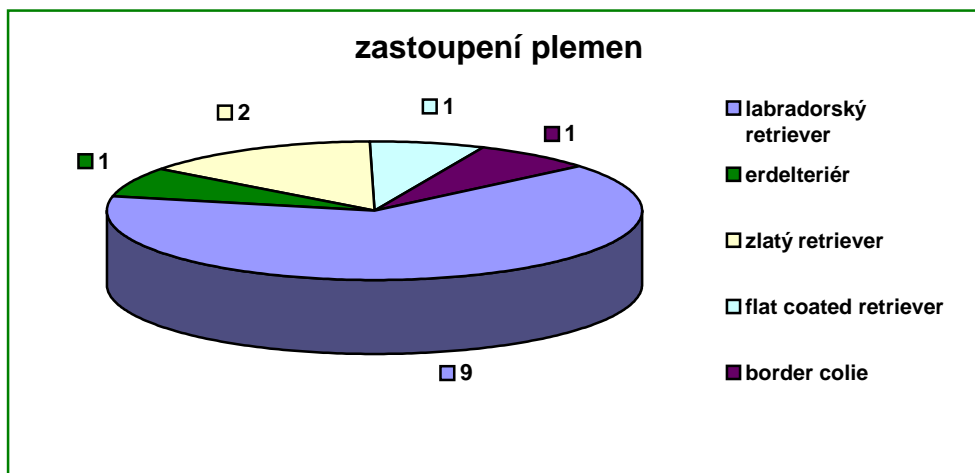
Jedna otázka byla zaměřena i na délku potřebnou k sžití se psem.

Dále se autorka zajímala, zda zvládají celkovou péči o psa sami, nebo potřebují u některých úkonů asistenci dalších členů rodiny, případně přátel. Další otázka byla zaměřena na zvládání návštěv u veterinárního lékaře.

Jako poslední otázka v tomto okruhu byla otázka týkající se vztahu respondentů ke svému psovi.

4.3.1 Zastoupení plemen:

Graf č. 1:

Zdroj: vlastní výzkum

Komentář: Nejčastějším plemenem je labradorský retriever. Dále to jsou dva zlatí retrievři a po té po jednom jedinci plemene flat coated retrievera, erdelteriéra a border colie.

4.3.2 Výběr plemene a konkrétního psa:

Další otázka byla zaměřená, zda si respondenti vybrali plemeno, popřípadě psa sami, nebo jim ho někdo doporučil.

10 respondentů uvedlo, že jim plemeno i psa vybrala organizace. Z toho dva respondenty ani nenapadlo, že by si plemeno mohli vybrat sami. Z jejich odpovědí je také znát, že velice důvěřují organizaci, od které si psa vybrali. Ve většině případů jsou se svým vodícím psem velmi spokojeni a dnes by neměnili. Výběru vždy předcházelo důkladné seznámení s klientem, s jeho životem, způsobem trávení volného času atd.

Podle respondentů organizace vybrala nejvhodnějšího psa, kterého měla ve výcviku. Každý respondent uvedl, že měl možnost si psa nejdříve vyzkoušet a po té se rozhodnout zda si ho vezme, či zkusí ještě jiného.

Slečna Martina k tomu uvedla: „*Mohla jsem si vybrat mezi fenou a psem Labradorského retrievra. Chtěla jsem psa a tak jsem si ho vybrala.*“ Pan Jiří uvedl: „*Pes mi byl vždy přidělen, dříve jsem měl německé ovčáky. Poslední fenu jsem si vzal kvůli dlouhé čekací době na vodícího psa. Byla totiž již vycvičená a německého ovčáka v Jinonicích necvičili a musel bych na něj dlouho čekat.*“ Paní Milena uvedla: „*Dostala jsem labradorského retrievra, nevěděla jsem, že si můžu vybrat i jiného psa, nebo dokonce plemeno.*“ Paní Andrea odpověděla: „*Nemohla jsem si vybrat jiné plemeno, ale jsem spokojená, asi bych si stejně neuměla vybrat.*“

Pan Vladislav si nechal vycvičit svého psa. Podobně to má i paní Marie, která si sice nenechala vycvičit svého psa, ale výslovně žádala o plemeno erdelteriera. Svého budoucího psa viděla již ve věku 2 měsíců a po té ho navštěvovala dle svých možností. Dokonce jí organizace Helppees, několikrát během výcviku přivezla psa k ní domů ukázat.

Dva respondenti uvedli, že si psa vybrali sami. Pan Martin uvedl: „*Pustili nám všechny psy ven. Baruška se mi moc líbila, byla taková nejvíc mazlivá a přitom se moc nevtírala. Nejdříve jsme spolu zkoušeli chůzi, ta nám šla, tak jsem jiného psa ani nechtěl zkoušet.*“

Ojedinělý případ je u slečny Anety, která svém druhému psovi dala šanci, aby mohl vykonávat práci vodícího psa. Doslova řekla: „*Svému psovi jsem dala 2 šanci, byl totiž, už před tím u jedné paní, ale ta s ním nebyla spokojená a vrátila ho. Kdybych si ho nevzala já, musel by být asi vyřazen, protože potřebuje někoho, kdo už měl psa, aby byl na něj důsledný. On moc dobře ví, kdy si co může dovolit, a kdy musí poslouchat, nebo by bylo zle.*“

Nejčastější ovlivňující faktory při výběru psa:

- Nedůvěra ve své schopnosti poznat co by jim vyhovovalo (u prvního psa)

- Měli vybrané konkrétní plemeno, ale výběr konkrétního psa nechali na odborníkovi.
- Dlouhá čekací doba na požadované plemeno, proto si raději vzali to, co jim bylo nabídnuto,
- Vzájemné zalíbení při prvním kontaktu,
- Nenáročnost na úpravu a údržbu srsti psa

4.3.3 Zvládání péče o psa:

Nadpoloviční většina respondentů zvládá péči bez cizí dopomoci, ale do péče o psa jsou přizváni i další členové rodiny, nejčastěji manžel/ka. Paní Jana uvedla: *„Výhradně se sama starám o psa, ale někdy mi pomůže manžel. A to hlavně když jsme nemocná, nebo mám moc práce v domácnosti, jde s Ambrou ven.“* Pan Vladislav se svěčil: *„Venčím sám, ale krmení chystá manželka.“*

Druhá polovina zvládá péči o psa bez cizí pomoci a je jen na nich veškerá starost o psa. Pan Jiří uvedl, že mu při koupání psa pomáhá kolega, protože je jeho fena těžká a sám by jí do vany nedostal.

U této otázky autorka zaznamenala, že všem mužům s péčí pomáhá další osoba.

4.3.4 Potřeba doprovodu při návštěvě veterinárního lékaře:

Na tuto otázku odpověděli všichni muži kladně, tedy že nepotřebují žádný doprovod k veterináři. To samé uvedlo, jen polovina žen. (viz. Graf v příloze č. 10)

5 respondentek je raději, když s nimi k veterináři někdo jde, protože se psem se musí často u veterináře manipulovat, což bývá pro ně někdy problém. Také se dle jejich slov lépe dodržuje léčebný režim a hlavně aplikace léků bývá jednodušší, když je poučený ještě někdo z rodiny. Slečna Aneta k tomuto problému řekla: *„K veterináři chodím se svou kamarádkou a spolubydlící v jedné osobě. Není to kvůli péči, ale hlavně kvůli zrakové kontrole a přesnému pochopení léčebného opatření na př.: vytírání očí speciálníma kapkama.“* Paní Martina uvedla: *„Chodím vždy raději s doprovodem, já si*

pořádně nepamatuji trasu. S doprovodem je to jistější a rychlejší a také mi může pomoci u veterináře s manipulací se psem.“

Paní Alžběta ještě u veterináře se svým psem nebyla. Svého psa má teprve 4 měsíce a naštěstí veterináře ještě nepotřebovala.

4.3.5 Potřebná doba k sžití se psem:

Nadpoloviční většina respondentů byla ve styku se psem již během jeho výcviku, to se ukázalo jako jeden z výrazných faktorů při sblížení. Z toho tři respondentky uvedly, že jim ke sblížení se svým psem stačily dva měsíce. Paní Marie uvádí, že k úplnému sžití došlo až po 4 měsících. Tento fakt je obecně dán intenzivnějším stykem během výcviku.

Právě paní Marie byla ve styku se svým psem již od jeho dvou měsíců, pravidelně ho navštěvovala. V době kdy za ním nemohla přijet do výcvikového střediska Helpes, přivezli jí Yrmu domů.

Paní Alžběta strávila se svou fenou během výcviku celý týden ve výcvikovém středisku při Sons. V době rozhovoru jí měla teprve doma 4 měsíce a říkala, že už jsou sžití. Velkou váhu přikládala tomu, že má doma jezevčíka a oba psi si na sebe hned od začátku velmi dobře zvykli.

Slečna Aneta se svěřila: *„Ve styku jsem se svým prvním psem byla ještě před předáním asi takový měsíc a půl. Nejdříve jsem za ní jezdila na víkendy, to jsme si jen hrály, to trvalo zhruba 3 týdny. Po té jí za mnou vozili a já se učila s ní chodit. To vše bylo ještě před předáním a před složením zkoušky vodícího psa. Určitě nám to při sblížení velmi pomohlo. Zvykaly jsme si na sebe velmi pomalu. Bylo dobře, že jsem od ní nechtěla hned vodit. Jednak z důvodu, že jsem to ani sama ještě neuměla a za druhé ani ona nebyla zvyklá na mě, takže by mě asi neposlouchala.*

U druhého psa jsem přímo ve styku před předáním nebyla. I když jsem ho několikrát jako štěně viděla, ale nijak jsem tomu nepřikládala váhu. V té době jsem ještě netušila, že ho dostanu já.“ Sžití s jejím druhým psem trvalo rok a půl.

Další respondenti, kteří sice uvedli, že byli ve styku se svým psem během výcviku, ale potřebná doba pro sžití se žádným významným způsobem nezkrátila.

Paní Jana uvedla: „Byla jsem s fenou ve styku již během výcviku, ale byla strašně fixovaná na cvičitelku a mě ze začátku trochu přehlížela. Díky tomu, že jsem jí viděla dříve, jsem se více těšila a sžití trvalo kratší dobu.“ Doba potřebná pro sžití u paní Jany činila 6 měsíců.

Právě 6 měsíců je nejčastější doba potřebná k sžití. U mužů je v nadpoloviční většině uveden jeden rok. (viz. blíže Graf v příloze č. 11)

Pan Jiří uvedl: „Několikrát mi psa přivezli na chalupu, kde jsme společně s instruktorem strávili společnou noc. To bylo asi 2x. Určitě to všem doporučuji, díky tomu je sblížení rychlejší. Člověk tak trochu zjistí jak se má ke psovi chovat. Trvalo mi asi jeden rok, než jsem začal plně důvěřovat psovi a on mě.“

4.3.6 Vnímání vodícího psa – kompenzační pomůcka, nebo přítel:

Většina respondentů uvedla, že je pro ně jejich pes jak pomůckou tak i přítelem do nepohody. Zde je uvedeno několik zkrácených odpovědí:

Pan Vladislav: „Pro mě je jak kamarád, tak i kompenzační pomůcka.“

Pan Martin: „Jak to nejlépe říci. Pes je kamarádká pomůcka.“

Paní Mirka: „Pro mě je můj pes taková kamarádká pomůcka. Nedá se mluvit totiž jen o pomůcce, pes má duši a pozná, kdy je mi zle. Je mi vždy nablízku a tím mi dává velkou psychickou podporu. Když je mi zle, vždy za mnou přijde a položí si hlavou do mých dlaní. Tím mě vždy uklidní.“

Paní Marie: „Vnímám jí jako pomůcku i jako kamarádku. Jsem s ní spjata hodně citově, umí mě potěšit, je pro mě tady vždy, když jí potřebuji. Představuje pro mě taky možnost, díky ní, se můžu stýkat s nevidomými i zdravými lidmi. Díky ní jdu ven. Je pro mě velkou motivací pro styk s dalšími lidmi.“

Paní Milena: „Vnímám ho jako pomocníka, přítele prostě dohromady, bez jednoho není druhý a naopak. Bez pomoci není láska a bez lásky mi pes nepomůže. Musí být náš vztah vždy v rovnováze.“

Paní Martina: *„Když pracuje, je pro mě kompenzační pomůckou. Ve volných chvílích se stává kamarádem, který nezkaží žádnou srandu.“*

Slečna Aneta, pan Jiří a paní Dana nechtějí mluvit o psovi jako o kompenzační pomůcce. Pro ně je hlavní, že je to živý tvor, který je umí potěšit, pomůže jim a za svou službu neočekává nic jiného než každodenní stravu a lásku svých majitelů.

Slečna Aneta uvedla: *„S Maikem máme partnerský vztah. Já se nerada povyšuji a to platí i u zvířat. Ale zase mám hranice, když Maik neposlouchá, potrestám ho, když poslouchá, pochválím ho. Snažím se, abychom byli partneři, abychom spolupracovali. Nedá se o něm říci, je to pomůcka.“*

Pan Jiří: *„Svého psa vnímám nejvíce jako kamaráda, můžu si postěžovat a on mě pochopí, můžu mu vynadat a vím, že když je to oprávnění tak se neurazí. Taky se umí přitulit, když je mi zle.“*

Paní Dana: *„Vzhledem k tomu, že nemám dítě, vnímám ho jako pomocníka, kamaráda a na půl k tomu jako dítě. Protože mám takové mateřské pudy, to se projevuje tak, že mu např. když jdu do krámu, musím něco koupit. Čokoláda by se koupila dítěti a psovi koupím, nějakou pochoutku pro něj.“*

4.4 Zhodnocení okruhu využití vodícího psa:

Většina respondentů využívá svého vodícího psa jen na vodění, nevyžadují od psa podávat upadlé věci, přinášet věci denní potřeby atd.

Právě fena erdelteriéra Yerin je jednou z výjimek společně s Maikem (pes slečny Anety). Yerin pomáhá své paničce Marii s obouváním bot, pomáhá sundávat ponožky, na povel přinese telefon, klíče, ale i hodinky. Všechny předměty umí i sama vyhledat v bytě. Otevře šuplík u prádelníku a podá své paničce kapesník. Je opravdu obdivuhodné kolik Yerin zvládá povelů.

Tři respondenti uvedli, že se neodvážejí chodit sami se psem po trasách, které nemají zvládnuté. Obávají se, že by sami se psem nedošli na požadované místo, a museli by žádat o pomoc kolemjdoucí lidi atd. Paní Marie uvedla: *„Pro mě je náročné jít sama do míst málo známých, vždy musím mít s sebou doprovod.“*

Naproti tomu 8 respondentů uvedlo, že úplně v pohodě zvládají jít sami i do míst do kterých moc nechodí. Dle slov pana Martina: „*Stačí si dobře zapamatovat cestu a pak dobře navigovat psa a úspěch je skoro vždy zaručen.*“

Tři respondentky raději volí doprovod někoho dalšího, i když jak sami říkají, asi by zvládli cestu i se svým psem sami. Paní Mirka se svěřila: „*Myslím si, že by jsme, to sami zvládli, ale většinou s náma ještě někdo jde. Málokdy se vypravím do míst pro mě málo známých.*“ Slečna Aneta uvedla: „*Do míst, které navštěvuji a pamatuji si trasu se odvážím jít sama. Ale do míst, u kterých si trasu nepamatuji, musím mít doprovod.*“

Jediný z respondentů, který využívá svého psa mimo své potřeby je slečna Aneta, která se svým psem dělá tanec se psy*, zkoušela canicross^{*1} na kolečkových bruslích, společně plavou a hrají frisbie^{*2}.

Všichni respondenti se shodují, že po pořízení psa se cítí více samostatní, lépe navazují kontakty a život bez psa už si nedovedou představit.

Také často respondenti uváděli, že je široká veřejnost informovaná jen o kladech vodících psů a v případě, že musí nějakým způsobem psa opravit, nebo potrestat, se na ně obořují se slovy, proč toho psa trestají, když nic neudělal. Častým bývá i případ, kdy lidi na nevidomého křičí, že svého psa týrá a vůbec si ho neváží. Veřejnost dle nevidomých majitelů nechápe, že pes, aby byl schopný neustále odvádět vynikající práci, musí být jednak za dobře odvedenou práci odměňován a jednak i potrestán za chyby při práci.

Slečna Aneta k tomu uvedla: *Občas se mi stává, že si lidé myslí, že toho psa týrán. Ono to totiž může vypadat drasticky, nejčastěji ho vezmu za kůži a zatřepu s ním. Když jede se mnou kamarádka, lidi mi nic neřeknou a koukají, proč ona nic neudělá. V případě když jdu sama, lidi se na mě zlobí a říkají, že ten pes nic neudělal, proč ho trestáte?“*

Tresty se odvíjejí dle prohřešků psa od pouhého napomenutí a použití povelu fuj, přes vyškubání za vodítko až vyškubání za kůži na krku, nebo za uši.

* tanec se psy - jde o kynologický sport, kdy pes pracuje ve vzájemné souhře se psovodem a hudbou. <http://dogdancing.wz.cz/>

*1 canicross – běh se psem. Většina tras je dlouhá 6-9 km. <http://www.zoo-shop.cz/rubriky/diskuse/vypis.php?r=7&thema=187001>

*2 frisbie – označení pro chytání létajícího talíře.

Jenom pan Jiří uvedl, že největším trestem pro jeho psa je, když dostane holí přes zadek.

4.5 Počet a rozložení vodících psů v Jihočeském kraji:

V Jihočeském kraji je 37 pověřených obecních úřadů, které mohou podle § 46 vyhlášky č. 182/1991 Sb. poskytnout příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým na krmivo pro vodícího psa. Jihočeský kraj je rozdělen na 7 okresů.

Z výzkumu vyplývá, že je v Jihočeském kraji 27 majitelů vodících psů. Rozložení vodících psů v jednotlivých okresech je uveden v příloze č. 12.

5. Diskuse

Vodící pes se stává pro nevidomého člověka nejen kompenzační pomůckou, ale často i důvěrníkem a přítelem. Pes je vždy při ruce svému majiteli, neklade žádné otázky, těší se ze své práce a kontaktu se svým pánem. Často mu bývá potěšením něco pro svého pána udělat.

V Jihočeském kraji není žádná organizace, která se zabývá výcvikem vodících psů. Na území kraje funguje jen nestátní nezisková organizace Tyflokabinet o. p. s. České Budějovice, která vlastní propagační materiály o vybraných organizacích zabývajících se výcvikem vodících psů a pod její záštitou se setkávají majitelé vodících psů každé první pondělí v měsíci. V rámci setkávání jsou pořádány přednášky o výživě psů, jejich péči, ale i výcviku, kdy do Tyflokabinetu přijíždí 2x do roka Středisko výcviku vodících psů při SONS.

Nesmíme také zapomenout na organizaci Tyfloservis, která nabízí naučení a výběr nových tras nejen pro majitele vodících psů.

Při realizaci teoretické části bakalářské práce se autorka setkala s nedostatkem literatury související s touto problematikou.

Ani při realizaci výzkumu se autorka určitým problémům nevyhnula. Vodící pes nemá do dnešní doby přesně daný status. V ČR je mnoho organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů na základě živnostenského oprávnění, nebo v rámci členství v některých mezinárodních organizacích. Všechny organizace, které se zabývají výcvikem vodících psů, provádí i výcvik dalších psích pomocníků. Právě i kvalita vycvičených psů je u každé organizace jiná a někdy se jeví výcvik vodících psů jako dobrý byznys. Kvalita vodících psů by měla být jedna z nejvyšších, neboť nevidomý člověk nemá žádnou vizuální kontrolu nad psem. Pes musí být pro něj snadno čitelný. Budoucí majitel musí být tedy od instruktorů pečlivě poučen a připraven na samostatný pohyb se psem.

Z této problematiky vyvstal i další problém. Objevila se veliká nejednotnost poskytovaných služeb organizací zabývajících se výcvikem vodících psů, a to

především servis při předávání (rozsah a podrobnost dokumentace psa, zdravotní karta, rozsah poučení a následný servis při výskytu problému atd.)

Jedním z dalších problémů byla částečná neschopnost respondentů jasně a jednoznačně zodpovědět otázky týkajících se náležitostí potřebných před pořízením psa. Proto se ukázalo jako velice vhodné seznámení se se cvičitelskými subjekty a celkovou problematikou ještě před započítím výzkumu.

Je velice zajímavé, kde se zrodí nápad poříditi si vlastního vodícího psa. Z výzkumu vyplývá, že nejvíce majitelů vodících psů se dozvědělo o možnosti poříditi si svého prvního vodícího psa od jiného majitele. Často se stává majitel vodícího psa vzorem pro další zájemce. Většina majitelů velmi ráda předává své zkušenosti se psem. V jejich vyprávění nechybí veselé a dojemné příběhy ze života, které umějí velmi dobře oslovit i toho největšího odpůrce psů.

Na druhém místě v informování je SONS a Tyflokabinet ČB o. p. s. Jednou ze složek Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých (SONS) je i Středisko výcviku vodících psů. Tyflokabinet v Českých Budějovicích o.p.s. pořádá setkání majitelů vodících psů každé první pondělí v měsíci. Jak uvádí Helena Klúčová ve své bakalářské práci: „Tyflokabinet vlastní propagační materiály a osoby se zrakovým postižením k nim pro tyto informace docházejí 2 – x ročně. Informace ohledně vodících psů podává ředitel. Ten rovněž poskytuje informace ohledně toho, kam se přihlásit a kde získat psa. Poradí i s péčí o psa, s financováním, s cenami a kontakty na další organizace či osoby. Tyflokabinet poskytuje poradenství při péči o psa, pomoc při zvládnutí výchovy, kontakt na další organizace či osoby a jiné služby, např. setkání majitelů vodících psů.“ (14)

Srovnáme-li výsledky této práce s výsledky bakalářské práce Heleny Klúčové, která svoji práci také specifikovala na Jižní Čechy, konkrétně na České Budějovice, zjistíme velkou podobnost ve výsledcích. Ve výzkumu Klúčová uvádí na prvním místě jako prvotní zdroj informací SONS se SVVP a ŠVVP Milana Dvořáka. Na druhém místě jsou to média. V jejím výzkumu jen jeden člověk označil Tyflokabinet (14).

Prvotní informace hrají velkou roli při rozhodování o pořízení vodícího psa. Každému rozhodnutí předcházela debata v rodině, často se srovnávala jak pozitiva, tak negativa při pořízení vodícího psa.

Nejčastějším důvodem pro pořízení vodícího psa je láska ke psům. V těchto případech šlo jen o to, kdy a kam si psa budoucí majitel pořídí. Většina respondentů čekala na vhodnou chvíli. Řada z nich se pečlivě připravovala na příchod psa do domácnosti i rok dopředu. Četli knihy o psech, vyhledávali kontakty majitelů vodících psů a informovali se na úřadu, co vše je nutné pro vyřízení žádosti na jednorázový příspěvek na opatření zvláštních pomůcek.

Ačkoliv se tyto respondenti informovali i rok dopředu, z výzkumu vyplývá, že jen část z nich věděla o možnosti výběru organizace, od které si mohou vzít vodícího psa. Řada z nich v době výběru prvního psa ani netušila, že existuje více organizací, které se zabývají výcvikem. Jen polovina respondentů věděla, že si mohou vybrat dle svého přání psa a dokonce v některé organizaci i plemeno.

Po pořízení vodícího psa většina respondentů poznala plno dalších organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů. To je dáno tím, že se majitelé seznámili v době prvotního školení, nebo v době předávání psa. SVVP dává k předanému psu také přihlášku do Klubu držitelů vodících psů. Zde se může majitel psa dozvědět plno nových informací, má možnost setkat se s dalšími majiteli vodících psů a pojistit si psa pro případ léčebných výloh.

Ve znalostech organizací je nejčastěji zmiňovanou organizací SVVP. Na druhém místě je ŠVVP Milana Dvořáka, třetí místo patří Pomocným tlapkám a čtvrté místo pak organizaci Helpes. Výsledek je shodný s výsledky Klíčové, která uvádí na prvním až čtvrtém místě stejné organizace, jaké se objevily i v tomto výzkumu (14).

Všichni respondenti uvedli, že byli spokojeni s organizací, od které si vzali svého posledního psa. Několik respondentů mluvilo o instruktorech výcviku velmi pěkně a byla znát velká úcta k jejich dobře odvedené práci.

Při zhodnocení otázky: „Co vše jste museli absolvovat a zařídit než jste dostali psa?“, vyvstala řada problémů. V dnešní době je mnoho organizací, které se zabývají výcvikem vodících psů, ale chybí standardní postup pro sjednocení školení, přiznávání a

předávání psů. Nejde jen o sjednocení školení, ale spíše o míru poskytování informací. Při prvotním školením se žadatel měl vždy dozvědět, co může od psa očekávat, jak se správně o psa starat, jak ho česat, krmit, jaké chování je normální, a kdy je třeba vyhledat co nejrychleji veterináře. Na prvotním informování velmi záleží. Zde má možnost organizace poznat blíže žadatele, specifikovat jeho požadavky, domluvit se na výcviku psa dle jeho předání atd., tak i žadatel má možnost lépe poznat organizaci ještě před samotným převzetím psa. V této fázi se také žadatel prvně dozví, jak vlastně pes pracuje a jaký je postup při výcviku a předávání.

Předávání bývá nejsložitější částí v celé přípravě. Zde se ukáže, zda se organizaci podařilo vycvičit psa ke spokojenosti žadatele, zda žadatel byl správně proškolen a je připraven na svého budoucího průvodce. Bohužel, řada lidí se i v případě nějakého problému raději neozve. Nejčastějším důvodem k přehlížení problému je láska k získanému psovi. Respondenti si na psa již zvykli, obávají se možnosti jeho ztráty a dlouhé čekací doby na dalšího psa.

Řízení o přiznání jednorázového příspěvku na opatření zvláštní pomůcky se řídí zákonem č. 500/2004 Sb. správním řádem. SVVP je jediná organizace, která vyžaduje doklad o přiznání v celkové výši ještě před předáním vodícího psa. To může být často pro žadatele velmi stresující.

Téměř každý respondent uvedl mírné obavy před pořízením psa. Ty se týkaly především toho, zda psa dokáží zvládnout a zda se o něho budou umět postarat. Naštěstí tyto myšlenky rychle odezněly a nahradila je zvědavost a nepřekonatelné těšení na příchod vodícího psa do jejich domácnosti.

Mezi odpověďmi na dobu potřebnou k sžití se u tří respondentek objevila i velmi krátká doba (cca 2 měsíce). Zde se projevilo velmi dobře vedené předávání a seznamování budoucího majitele se svým psem, velmi pomalým a postupným způsobem. Jak pes, tak i člověk měli možnost si na sebe zvyknout, bez toho, aby spolu hned od začátku pracovali. Oba měli možnost poznat charakterové vlastnosti toho druhého. Budoucí majitelé měli možnost se více instruktorů ptát. Byla s nimi cvičena chůze s vodícím psem, kde byl důraz kladen na poznání pohybu psa a naučení se základním reakcím na psí pohyb.

Ačkoliv je dáno v komentáři k vyhlášce č. 182/1991 Sb. cenové rozpětí od 170 do 210 tisíc Kč, autorka se nesečkala během výzkumu s využitím horní cenové hranice. Ceny se lišily jak organizací, tak i plemeny a především provozními náklady organizace. Nejčastěji se cena pohybovala okolo 178 tisíc Kč.

Labradorský retriever je v Jihočeském kraji nejpoužívanějším plemenem pro práci vodícího psa. Organizace Helpes ve své výroční zprávě z roku 2006 uvádí, že nejvíce předaných psů, je plemene golden retriever, na druhém místě je labradorský retriever (10).

Většina respondentů uvedla, že jim plemeno i psa vybrala organizace. Z toho můžeme usuzovat, že výběr a preference plemene je čistě v rukou organizace. Jak ale uvádí Galajdová, má výběr plemene labradorského retrievra jedno velké opodstatnění: „Labradorský retriever má správnou velikost, aby se snadno vešel do bytu, nespotebuje přílišné množství krmiva a přitom vykazuje určitou sílu (7).“ Bohužel dnes došlo k přílišné domestikaci nejen u tohoto plemena. Často se musí během výcviku psa vyřadit z důvodu dysplazie kyčelních nebo loketních kloubů.

Všechny ženy vypověděly, že se o psa starají samy. Naproti tomu muži uvedli, že o psa se stará manželka, připravuje krmění, vyčesává psa, jen venčení zůstává jejich povinností. Otázkou je, do jaké míry se do této problematiky promítá genderový stereotyp.

V tomto kontextu je zvláštní, že při návštěvě veterináře, nevyžadují muži žádný doprovod. Naproti tomu polovina žen je raději, když s nimi k veterináři jde ještě někdo další a to hlavně kvůli možné pomoci při manipulaci se psem, dodržení a pochopení správného léčebného režimu.

Jedno rčení říká: „Nejlepším přítelem člověka je pes.“ Vodící pes se často stává nejen průvodcem, ale i nejlepším přítelem nevidomému člověku. Otázka je, zda to samé můžeme tvrdit i o člověku. Dá se říci, že nejlepším přítelem psa je člověk?

Kvalitní vztah mezi psovodem a jeho psem je předpoklad dobře vykonané práce nejen při vodění. Pes i jeho majitel se stávají vnímavější k potřebám toho druhého. Stává se z obou nerozlučná dvojka, která si nedokáže představit chůzi bez toho druhého.

Bohužel pes nerozumí významu lidských slov, za to velmi dobře rozpozná změnu intonace. Rozlišuje tři základní druhy intonace-povel/příkaz (rázný, stručný a

nesmlouvavý), pochvala (radostná, vyšším hlasem než běžná mluva) a trest/hubování (hluboký, rozzlobený hlas).

Proto před pořízením vodícího psa musí žadatel zvládnout nejen prostorovou orientaci, ale především správnou povelovou techniku. Pes se svým skvělým sluchem zachytí rozdíly ve vibracích našeho hlasu velmi citlivě a je schopen na jejich základě reagovat třeba i na psovodovu náladu. Slovům sice nerozumí, ale hlavní druhy intonací si časem přiřadí k typickým situacím, které zažívá, ať už je to psovodova radost, nadšení, zlost, hádka, smutek nebo zklamání.

Vodící pes by měl zvládnout svého pána vodit po různých trasách, pro psa známých i neznámých. V České republice můžeme zaznamenat dva názory na schopnost psa pracovat na trasách. První názor hovoří o tom, že pes je 100% jen na trasách, které zná. Na místech pro něj známých stačí říci např. při cestě z práce jednoduše domů a pes jde po své naučené trase až domů. To sebou nese riziko, že pes v případě, kdy psovod bude chtít jít místo domů, nejdříve do trafiky, a tudíž použije povel doleva, pes na tento povel nebude reagovat, protože každý den chodí rovnou domů a nevidí důvod, proč by se zrovna dnes mělo něco měnit. Tento problém vzniká jednak stereotypem tras a jednak tím, že psovod používá povely jen v omezené míře a pes je po dlouhém neprocvičení často zapomíná.

U druhého názoru platí přesná specifikace, tedy po celou dobu chůze psa majitel naviguje. Celou cestu tak udává přesný směr chůze svými povely např. vpravo, doleva, převed' atd. Je sice pravda, že pes po určitém čase, kdy chodí téměř každý den tu samou trasu, je schopný dojít bez jediného povelu na místo, kam si člověk přeje, ale přesto se využívá neustálého opakování povelů. V případě lehkých tras, řada psovodů své psy nechává jít bez povelu.

Na začátku vztahu se musí pes i jeho budoucí pán seznámit, navzájem se poznat, poznat svoje potřeby, přání atd. Člověk musí zkusit, co na jejich psa platí a jak ho nejlépe motivovat k práci. U některých psů opravdu stačí jen pochvala, pohlazení, vlídné slovo, ale někteří psi vyžadují pamlsky, větší pochvalu, potřebují být více ujištěni o své kvalitní práci, aby pro ně jejich každodenní práce neztratila smysl.

Většina psů na začátku zkouší, co si na svého pána mohou dovolit, snaží si svoji práci ulehčit. Jen velmi malé procento psů hned od začátku s novým majitelem pracuje na 100%.

Je mylné se domnívat, že vodící pes je mnohem inteligentnější než jakýkoliv jiný pes, a to, co se naučil, bude umět po celý svůj život. Vodící pes jako každý jiný potřebuje neustále procvičovat již naučené. Právě majitel vodícího psa musí být schopný psa trénovat a případně psa naučit i nové dovednosti. Na práci psa se člověk spoléhá, vkládá svoji důvěru v jeho schopnosti a stává se díky němu samostatnějším.

Často respondenti uváděli, že je široká veřejnost informovaná jen o kladech vodících psů a v případě, že musí nějakým způsobem psa opravit, nebo potrestat, se na ně obořují se slovy, proč toho psa trestají, když nic neudělal. Častý bývá i případ, kdy lidi na nevidomého křičí, že svého psa týrá a vůbec si ho neváží. Veřejnost dle nevidomých majitelů nechápe, že pes aby byl schopný neustále odvádět vynikající práci, musí být jednak za dobře odvedenou práci odměňován a jednak i potrestán za chyby při práci.

Pes pomáhá odbourat, jak bariéry fyzické, (bezpečně vede svého majitele) tak i psychické (lehčí navázání a komunikace – pes se stává prostředníkem komunikace).

Ve střednědobém plánu rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje se píše: „V roce 2006 bylo v Jihočeském kraji poskytnuto 240 příspěvků nevidomým občanům (nejvíce v Jindřichově Hradci a Táboře) na krmivo pro vodícího psa“(29). Kdyby se tento výsledek přepočítal na počet vodících psů, zjistili bychom, že v roce 2006 bylo 20 psů na území Jihočeského kraje.

Z výzkumu vyplývá, že pro začátek roku 2008 (přesněji v měsíci březnu) bylo 27 vodících psů na území kraje. To by znamenalo, že za jeden rok přibylo 7 vodících psů na kraj. Prvenství v počtu vodících psů zůstává okresu Jindřichův Hradec (9 psů). Na druhém místě je okres České Budějovice se šesti psy.

Z výše uvedeného vyplývá hypotéza: „Zájem o vodící psy v Jihočeském kraji stoupá.“

6. Závěr

V první části bakalářské práce je uveden základ k anatomii a fyziologii oka, dále čtenář nalezne základní dělení zrakových vad a kompenzačních pomůcek. Po těchto částech následuje nejobsáhlejší oddíl s názvem Vodicí pes. V kapitole Vodicí pes je komplexně popsán proces výchovy a výcviku vodicího psa. Čtenáři zde naleznou, jak výběr správného jedince, nejčastěji používaná plemena, ale také období předvýchovy, které je jednou z nejdůležitějších částí přípravy psa na výkon vodicího pomocníka.

V neposlední řadě je v teoretické části komplexně uvedena skladba zkoušky vodicího psa, příprava budoucího majitele a předávání psa. V práci také nechybí základní právní rámec náležitostí a možností pro uznání psa jako kompenzační pomůcky a z toho plynoucích výhod.

Druhá část práce je zaměřena na Jihočeský kraj s cílem zmapování nejtypičtějších situací týkajících se majitelů vodicích psů. Pro splnění cíle byl vytvořený Arch pro položený rozhovor, který obsahoval 4 základní okruhy (identifikační údaje, získání, držení a využití vodicího psa). Z výzkumu vyplývá hypotéza: „Nejčastějším prvotním zdrojem o možnosti pořízení psa, jako kompenzační pomůcky, je zkušenost s majitelem vodicího psa“.

V rámci výzkumu byl Jihočeský kraj monitorován z pohledu počtu a rozložení vodicích psů. Z výzkumu byla stanovena hypotéza: „Zájem o vodicí psy v Jihočeském kraji stoupá.“

Z výzkumu také vyplývá, že potřebná doba k sžití je nejčastěji 6 měsíců. Pro zkrácení potřebné doby k sžití autorka navrhuje častější setkávání majitelů s vodicími psy již během jejich výcviku. Dále by navrhovala důkladnější proškolení nových majitelů a seznámení se základním principem výcviku a výchovy psa. Školení by mělo vždy obsahovat zkoušku prostorové orientace, vyzkoušení chůze se psem a její pilování, zejména zvládnutí reakcí na pohyb a chování psa.

Jako velmi vhodné vidí autorka seznamování se se psem jako kompenzační pomůckou na rekondičních pobytech. Zde se využije nejen možnost prezentace

jednotlivých organizací, ale lze skloubit i s neformálním vyprávění zkušeností majitelů vodících psů.

Největší přínos této práce do zdravotně sociální problematiky vidí autorka v komplexním náhledu do problematiky. V práci jsou obsaženy základní náležitosti pro uznání vodícího psa jako kompenzační pomůcky. Dále v práci nechybí reflexe zkušeností majitelů, jejich pocitů a zkušeností, které lze využít při hodnocení přínosu vodícího psa pro člověka se zrakovou vadou.

7. Použitá literatura:

1. AUTRATA, R. VANČUROVÁ J. *Nauka o zraku*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání, 2002. 226 s. ISBN 80-7013-362-7
2. ASSISTANCE DOGS EUROPE, *Minimum Standards for Training Guide Dogs*. [online]. [cit. 4. 12. 2007].
<<http://www.assistedogseurope.org/standards/guidedogs.pdf>>
3. ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL, *Guide dogs*. [online]. [cit. 15. 12. 2008]. <www.adionline.org/guide.htm >
4. ASSISTANCE DOGS INTERNATIONAL, *Minimum standards for training guide dogs*. [online]. [cit. 15. 12. 2008].
<<http://www.adionline.org/Standards/GuideDogStandards.htm>>
5. BROŽEK, B. *Domácí lékař*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, 1998. 116 s. ISBN 80-237-1945-9
6. FLAMER, J. *Glaukom*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. 417 s. ISBN 80-7254-351-2
7. GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb canisterapie*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-789-3
8. HACAPERKOVÁ, D. NIEDERLE, P. *Komentář č. 4/2001 k příspěvku na úhradu výdajů spojených s výcvikem a odevzdáním vodícího psa a příspěvku úplně nebo prakticky nevidomým*. Praha: MPSV 2001. Č.j.: 21/37 292/2001
9. HARTL, H. NĚMEC, K. SKUHROVSKÝ, J. *Výcvik psa*. Praha: Naše vojsko, 1970. 236 s. ISBN 28-014-72

10. HELPPES, [online]. [cit. 6. 12. 2007]. < <http://www.helppes.cz/prednosti-nasich-psu.php>>
11. HUTIN, J. *Budeme mít dobrého psa*. Přel. Pflimplová A. 1.vyd. Praha: Magnet-Press, 1993. 150 s. ISBN 80-85434-67-9
12. INTEGRACE, [online]. [cit. 20. 12. 2007]. < www.integraceos.cz>
13. KLUB DRŽITELŮ VODICÍCH PSŮ, [online]. [cit. 6. 11. 2007]. < <http://kdvp.brailnet.cz/>>
14. KLŮCOVÁ, H. *Informovanost o možnostech využití vodícího psa*. České Budějovice, 2006. 88 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře supervize a odborné praxe. Vedoucí bakalářské práce Věra Kalinová.
15. KOCH-KOSTERSITZS, M. *400 rad pre milovníkov psov*. 4.vyd. Bratislava: Príroda, 1980. 93 s. ISBN 64-011-80
16. KOMOLÝ, A. *Výcvik služebního psa*. 1 vyd. Praha: Naše vojsko, 1963. 288 s. ISBN 28-0007-63
17. KVĚTOŇOVÁ, L. *Oftalmopedie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998. 64 s. ISBN 80-85931-50-8
18. MATUŠKOVÁ, S. *Belgičtí ovčáci*. 1. vyd. České Budějovice: Dona, 1998, 156 s. ISBN 80-85463-98-9
19. MIKULICA, V. *Poznej svého psa*. 3.rozš. vyd. Litvínov: Dialog, 2004. 312 s. ISBN 80-85843-00-5

20. MONATOVÁ, L. *Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska*. 2.rozš. vyd. Brno: Paido, 1998. 85 s. ISBN 80-85931-60-5
21. *Nevidomý člověk a vodící pes*. Brno: Škola pro výcvik vodících psů, 2006. [interní materiál]
22. OLBRICH, E. a OTTERSTEDT, C. *Menschen brauchen Tiere, Grundlagen und Praxis der tiergestützten Pädagogik und Therapie*. 1. vyd. Stuttgart: Kosmos, 2003. 486 s. ISBN 3-440-09474-X
23. PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2.vyd. Brno: Paido, 2006. 395 s. ISBN 80-7315-120-0
24. PITROVÁ, Š. *Chraňte svůj zrak*, 1. vyd. Praha: Grada Avicenum, 1993. 120 s. ISBN 80-7169-037-6
25. *Pes pro tebe*. Praha: Centrum výcviku vodících a asistenčních psů – Pes pro tebe, [interní materiál]
26. SLOWIK, J. *Speciální Pedagogika*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada, 2007. 160s. ISBN 978-80-247-1733-3
27. *Socializační fáze ve vývoji psa*. [online]. [cit.15.12. 2008]. <<http://www.hafbezobav.cz/clanek-2005070401-Socializacni-faze-ve-vyvoji-psa.html>>
28. STŘEDISKO VÝCVIKU VODICÍCH PSŮ SONS ČR, *Středisko výcviku vodících psů*. [online]. [cit. 2. 12. 2008]. <<http://www.vodicipsi.cz/>>

29. *Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Jihočeského kraje 2008 – 2010*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 138 s. ISBN 978-80-86708-48-5
30. ŠKOLA PRO VÝCVIK VODÍCÍCH PSŮ PRO NEVIDOMÉ, [online]. [cit. 20. 12. 2008]. <<http://www.vycvikvodicichpsu.cz/>>
31. TEICHMANN, P. *Psi*, 1.vyd. Plzeň: Fraus, 2006. 48s. ISBN 80-7238-462-7
32. *Učíme se žít ve tmě*. Praha: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých, 2004. [interní materiál]
33. VERHOEF-VERHALLENOVÁ, E. *Německý ovčák*. Přel. H. Válková. 1.vyd. Čestlice: Rebo Productions, 1999. 123 s. ISBN 80-7234-065-4.
34. VÍTKOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika. Integrace školní a sociální*. 2. vyd. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.
35. *Vodící pes ve službě člověku, Brno: Občanské sdružení Vodící pes*, [interní materiál]
36. Vyhláška č. 175/2000 o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu,
37. Vyhláška č. 182/1991 Sb. MPSV provádí zákon č. 100/1988 Sb. a zákon č. 144/1988 Sb.
38. Vyhláška č. 602/2006 Sb, kterou se mění vyhláška č. 137/2004 Sb. o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných. Ministerstvo zdravotnictví,

[online]. [cit.15.03.2008]. <<http://zakony.gastronews.cz/zdravihygiena/vyhlaska-602-2006-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-137-2004-sb>>

39. Zákon č. 229/2003 Sb. novela zákona č. 565/190 o místních poplatcích

40. <http://is.brailnet.cz/4> [online]. [cit. 4. 12. 2007]

41. www.tyflocentrum-ova.cz/zpr.2001.php, [online]. [cit. 27. 12. 2007].

8. Klíčová slova

Zraková vada

Kompenzační pomůcka

Vodící pes

Organizace zabývající se výcvikem vodícího psa

9. Přílohy

Příloha č. 1 – Arch pro položený rozhovor

Příloha č. 2 – Přepis náhodně vybraného rozhovoru

Příloha č. 3 – Tabulka - Rozložení respondentů dle věku

Příloha č. 4 – Tabulka – Rozložení respondentů podle nejvyššího dokončeného vzdělání

Příloha č. 5 – Tabulka – Rozdělení zrakových vad dle způsobu vzniku

Příloha č. 6 – Graf – Počet vodících psů respondentů, rozděleno dle pohlaví

Příloha č. 7 – Graf – Místa získání prvotních informací

Příloha č. 8 – Tabulka - Znalost organizací před pořízení vod. psa

Příloha č. 9 – Graf - Znalost organizací po pořízení vod. psa

Příloha č. 10 – Graf – Zvládání návštěvy veterinárního lékaře

Příloha č. 11 – Graf – Potřebná doba k sžití

Příloha č. 12 – Tabulka – Rozložení vodících psů v Jihočeském kraji

Příloha č. 13 - Vysvětlivky ke zkratkám použitých v textu

Arch pro položený rozhovor

1, identifikační údaje:

muž – žena

nejvyšší dokončené vzdělání:

1. věk: do 18 let

od 19 do 26 let

od 27 do 35 let

od 36 do 55 let

56 let a více

2. Vaše zraková vada je: a, vrozená

b, získaná (kromě úrazu)

c, způsobená úrazem

3. Je tento vodící pes Váš první?

2, okruh otázek na získání vodícího psa:

1. Kdy a co Vás přimělo k rozhodnutí pořídit si vodícího psa? případně jaká okolnost Vám pomohla k rozhodnutí?

2. Kde jste získali prvotní informace o možnosti získání kompenzační pomůcky vodícího psa?

3. Vybírali jste/ či věděli jste že si můžete vybrat od více organizací, které se zabývají výcvikem vodícího psa? (u prvního psa)

ano

ne

4. Jaké plemeno máte? Vybíral/a jste si ho sám/a nebo Vám někdo doporučil jiné vhodné plemeno?

5. Jaká jiná plemena než máte Vy se dále využívají?

6. Jaká organizace Vám vycvičila Vašeho vodícího psa?

7. Co vše jste museli absolvovat a zařídit než jste psa dostali?

8. Vzpomenete si dnes na cenu vašeho vodícího psa?
9. Jaké znáte organizace zabývající se výcvikem vodících psů?
10. Jak hodnotíte zpětně dobu , kdy jste se připravoval/a na předání psa (Jaké byly Vaše obavy)?
10. Byla Vám organizace, která vycvičila Vašeho vodícího psa schopna zodpovědět všechny Vaše otázky?

3. okruh otázek – držení vodícího psa:

1. Jaké plemeno máte? Vybíral/a jste si ho sám/a nebo Vám někdo doporučil jiné vhodné plemeno?
2. Jaká jiná plemena než máte Vy se dále využívají?
3. O psa se staráte výhradně sam/a, nebo Vám někdo s péčí o něj pomáhá?
4. Je pro Vás těžké jít se psem sám/a k vašemu veterinárnímu lékaři?
5. Byl/a jste ve styku s vodícím psem již při jeho výcviku? Jestli ano, pomohlo Vám to v rychlejším sblížení se psem?
6. Jak dlouho Vám trvalo sžít se se psem?
7. Vnímáte svého čtyřnohého pomocníka spíše jako kompenzační pomůcku, nebo jako přítele?

4. okruh otázek – využití vodícího psa:

1. Co vše Váš pes zvládá?
2. Je pro Vás těžké jít se psem sám/a na místa Vámi málo navštěvovaná? (jde o místa, která jsou navštěvovaná cc. 2x do roka)
3. Za co psa trestáte a jak často?
4. Máte v dnešní době nějaký problém s využitím psa?

Přepis náhodně vybraného polořízeného rozhovoru:

Paní Dana má vrozenou oční vadu, způsobenou nevyvinutý očním nervem.

Paní Daně je 32 let. Má již druhého psa. Bydlí v panelovém domě se svým manželem.

Její nejvyšší dokončené vzdělání je základní.

Kdy a co Vás přimělo k rozhodnutí pořídit si vodícího psa? Případně jaká okolnost Vám pomohla k rozhodnutí?

Chtěla jsem nejdříve jen psa a to hlavně proto, že kamarád, měl psa. Takže u mě to byla hlavně touha po psovi. Máma psa v žádném případě domu nechtěla a já jsem bydlela v Pečovateláku a tam to taky moc nešlo. Tak jsme to udělali jako spiklenci s předsedou ČUNSU, který mi řekl, že když chci psa, tak ať si pořídím vodícího psa. „Je to vodící pes do pečovateláku to může. Úřad ti přidá na žrádlo. A máma ti nemá co říci za argument.“ Já jsem chtěla hlavně psa, ale je pravda, když jsem po tom říkala psa jako vodícího, už jsem o tom začala přemýšlet jinak než když jsem chtěla jen tak psa. Mě se hlavně líbilo, že můžu chodit kamkoliv. V 16 letech jsem se rozhodla pořídit si vodícího psa, hlavně kvůli tomu, že sem chtěla osamostatnit a být nezávislá. 1 psa jsem si pořídila v 17,5 letech. Dle jejích slov jí musel být prominut 0,5 roku, protože v té době mohl dostat vodícího psa jen člověk starší 18 let.

Kde jste získala prvotní informace o možnosti získání kompenzační pomůcky vodící pes?

První informace o možnosti získání vodícího psa dostala v Unii nevidomých a slabozrakých*.

Když dostala druhého psa poznala úplně jinou chůzi. Druhý pes byl aktivnější, rychlejší, zvládnul více povelů – našel přechod, zastávku. A to ta první fena neuměla, ale u ní to byl taky důvod, že v té době, kdy se cvičila, se tyto povely necvičily.

Jaká plemena se využívají k práci vodících psů?

Dnešní organizace cvičí lecos za plemena, např. bordet colii, různé typy retrievrů, občas německého ovčáka a plno dalších plemen.

* Unie nevidomých a slabozrakých se sloučila se Společností slabozrakých a nevidomých. Tímto sloučením vznikla Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých (SONS)

Já jsem německého ovčáka nechtěla, i když neříkám, že se mi nelíbí, ale musel by být opravdu moc pěkný německý ovčák, abych si ho vzala. Také je dle mého názoru ovčák dost tvrdohlavý a je na něj potřeba pevné ruky. A jeden z důvodů je také to, že manžel se psů bojí. Je ale pravda, že na labradora je také třeba pevné ruky, ale má jinou povahu.

Věděla jste, že si můžete vybrat mezi organizacemi, které se zabývají výcvikem vodících psů?

V době kdy jsem si brala psa nebyly ani Jinonice, cvičilo se jen pod ČUNS. Dnes všechny subjekty, které cvičí psy prošli Jinonicema, naučily se to tam a odešli. Dělají to na vlastní živnost např. paní Daušová, pan Dvořák, paní Nerglová- prostě většina těch lidí cvičila v Jinonicích.

A tak když jsem si vybírala 2. psa, šla jsem rovnou do Jinonic. Neuvažovala jsem o jiné organizaci. Já jsem ani na nikoho jiného neměla kontakt a navíc když jsem se na ně obracela s různou pomocí, nebo aby mi pomohly, celkem vždy byly v pohodě. Nikdy nebyl žádný problém- neviděli žádný problém, že by nemohli vyhovět.

Jaké další organizace znáte?

Znám organizace Helpes, Pes pro tebe, Výcvik vodících psů Milana Dvořáka, Integrace. Jejich asi cca 10 organizací a ještě Majka Vyktoříková.

Jak jste se připravovala na předání psa?

Absolvovala jsem před předáním prvního psa školení pro držitele vodících psů, to trvalo zhruba 2-3 dny. Na sociálce jsem musela podat žádost, doložit příjmy rodiny, doporučení očního lékaře.

Jak zpětně hodnotíte dobu předávání psa?

Na 1 psa si nepamatuji. Předání tenkrát probíhalo úplně jinak než dneska. Čubu mi přivezli domů, pár dní tu byli. Od neděle do středy. Instruktorka spala někde na ubytovně a přes den se mnou chodila po různých trasách. To bylo pondělí až úterý, ve středu přišla s tím, že již pojede domu. V neděli jsme měli takovéto seznamování se.

S druhým psem jsem byla pro něj ve výcvikovém středisku od pondělí do středy. Ve středu mě odvezli. Přivezli mě domu i se psem. Já jsem si sice původně myslela, že pojedu vlakem. S fenou jsem měla ze začátku problém, nechtěla být se mnou a já jsem také nevěděla přesně co a jak. Ona byla nervózní, protože jí panička odjela, ona zůstala

v cizím prostředí a ještě s cizí ženskou. A ke všemu cítila ještě cvičitelku na tom místě kde seděla. Takže to muselo být pro čubu hodně náročný, furt chodila a někde hloupla, nebo hledala cvičitelku. Cvičitelka tady s ní byla 3 dny. Zkoušelo se, zda je schopná i tady v tom prostředí vodit. Se psem jsem pak byla já ne ona. A pak jsem ho dostala domu. A pak přijeli a mělo se zkoušet všechny ty trasy, ale mi jsme je už zvládali.

Podle čeho jste si vybrala svého druhého psa?

2 psa jsem si vybrala jednak z důvodu, že tam zrovna byl a za druhé jsem vyplňovala dotazník. Ten jsem vyplňovala doma, když mi Kolju přijely ukázat domu. V dotazníku bylo například jakou mám povahu, kam chodím, co nejčastěji dělám, jaké mám zaměstnání, jaké mám představy a přání, skoukli kde a jak bydlím, jaké mám povahové rysy, zda se budeme se psem k sobě hodit. Dvojice, tedy člověk a pes jsou sestaveny různě.

Byli jste ve styku se psem již při jeho výcviku?

Ne. No vlastně mi ho přivezli ukázat, strávila jsem s ním jedno odpoledne a poté až po zkouškách. Kolja skládal zkoušky 23.dubna a já ho poznala 23. března. 26. dubna jsem si pro něj už jela. Já jsem na něj dost chvátala.

Myslíte, že Vám pomohlo, že jste se viděli ještě před předáním?

Byli jsme si od začátku blíže. Věděla jsem co mě čeká, měla jsem jasnou představu o psovi jak vypadá. Také jsem se na něj ptala, zda a kdy bude dělat zkoušky. Dále jsem věděla co mi přijde do baráku.

Jak si zvykala rodina na přítomnost Vašeho vodícího psa?

Ze začátku byl manžel zvyklý na tu starou čubu, tu poznal v době kdy jsem jí měla už rok předanou. Nezažil ty začátky, kdy prostě ten pes si dělá co chce. On byl zvyklý na psa, který byl hodný, klidný absolutně bez problémů a čuba měla úplně jiné povahové vlastnosti. Pes byl přece jenom temperamentní. Už jsem měla opravdu psa. Před tím jsem měla dámičku, fiflenku, která prostě nechtěla, ale když musím tak se tedy nedá nic dělat. No a naprosto pes se snažil prosadit své, ale nebyl z toho nešťastný. Je pravda a dnes to zveřejním, bylo to tehdy na rozvácení manželství, ale opravdu. Dva a půl měsíce trvalo než můj manžel pochopil, že se teda nedá nic moc dělat a pes si prostě nepřivykne, že prostě holt se rodina musí přizpůsobit psovi. Pro psa je to mnohem

náročnější a nevysvětlím mu hnedka, že musí být hned hodný, protože páníček toto nesnáší. Dnes je Kolja mužův největší kamarád. Vím, že když jsme měli tu čubu. A když jsme přivezla domů tohohle a už po delší době po 3 - 4 měsících říkal manžel staré čubě ty jsi blbý pes, ty ani nezaštěkáš. Tomu psovi zase říkal, ta jsi blbý pes ty zase jenom štěkáš. A na to jsem mu říkala já: „Takže tobě by vyhovoval pes, který bude štěkat jen tehdy když ti to bude vyhovovat“. Ale dnes je to jeho miláček, snesl by mu modré z nebe a jsou nejlepší kámoši.

Jak probíhalo sžití?

Při sblížování s Koljou to bylo složitější, měla jsem ještě doma starou čubu a on byl pro mě až na druhém místě. Ale na druhé straně jsem tam viděla takovéto, že je lepší než ona bejvávala, že lépe vodí, ale stále zkoušel co si může dovolit, on to dělá do dneška. To jsem zase u čuby nezažila. Ona na postroji nikdy nic nesežrala v životě když jsem jí měla na postroji nikdy nesehnula hlavu k tomu, aby si něco očuchala, nebo sežrala, na postroji nikdy. Jakmile dostala volno v tu ránu byla v prvním hovnu, bylo pro ní všechno k snědku co leželo na zemi. Ale na postroji nikdy nic nesežrala, nebo neočichala a když jsem jí řekla při odložení zůstaň, tak kdyby jí měli čtyřmi páry volů tahat tak jí neutáhnou Ta opravdu zůstala dokud jsem nepřišla já. To bylo perfektní. U druhého psa vím, že když ho nechám někde před krámem tak vím, že první vařená nudle a utáhnou ho na ní, pro žrádlo udělá cokoli. Žrádlo je pro něj až na prvním místě.

Jak na sebe reagovali vaši psi?

Oba dva psy se respektovali, ty jsi tady, ale já jsem tu byla dřív, ale když už jsi sem přivandrovala tak si tu buď. A on to zase bral, no dobře když jsi mě přijmula, tak já se podřídím. Neměli se rádi, nikdy si spolu nehráli, ale respektovali se. Ale on na ní nedal dopustit, nikdy by jí nenechal ublížit.

Jak dlouho Vám trvalo než jste se sžily?

S Koljou nám to trvalo cca 1,5 roku než jsme si na sebe hodně zvykly. S tou první fenou nám to trvalo asi jenom 9 měsíců maximálně rok. Ona totiž udělala radši co musela, nebyla moc vhodná na vodění.

Jak Vám pomáhá středisko výcviku vodicích psů?

Můžu tam přijít nějaký den tam pobýt, procvičí se mnou to co je třeba, když je potřeba přijedou do místa bydliště. A když máme naše psí pondělky tak za náma 2x do roka přijedou a procvičíme různé cviky. Schválně je sem zveme, aby se to trošku odskoušelo. Já ještě jezdím s nimi na soustředění, tam jsou ty instruktoři taky. Je pravda, že se jich tam trochu vyměnilo. Kolja ty instruktory zná, že jakmile vidí instruktora je o mnoho hodnější snad i nejhodnější pod sluncem, to mu nějakou tu chvíli vydrží.

Jaké bylo sladit slepeckou hůl s vodicím psem?

Zvyknout si na to, že mě pes vede jde strašně rychle. Axa chodila strašně rychle na to jsem nebyla zvyklá ani s lidmi. Je fakt zvyknout si na to že vás vede, což o to člověk, ale pes. Najednou vás vede něco, čemu musíte věřit, a přitom musíte věřit nějakému zvířeti. Zvykla jsem si celkem rychle. Ona nedělala žádné blbosti, myslím si že když bych měla prvního Kolju, bylo by to pro mě horší. On očuchává všechno možné a musela jsem ho hodně usměrňovat, spoustu věcí s ním opakovat, to ona si nedovolila. Axa rovnou vodila.

Obě ruce plné není problém, když jdete se psem a s bílou holí. To když jsem šla já s holí a v druhé ruce jsem měla tašku, to je daleko horší. S holí jsem neobsáhla tolik věcí, nebo tolik prostoru, abych nevrážela do všeho možného. *Pes vás vede normálně, jako kdyby jste neměla žádnou zrakovou vadu.* Já jsem neměla vůbec žádný problém sladit hůl a psa. Hůl se používá se psem mnohem méně než při chůzi. Když jdu ven jen s holí musím s ní pořád někde před sebou čarovat. Pořád si musím cestu vyhledávat a oťukávat, a když jdu se psem a on zastaví, tak jen s tou holí prověřím co tam je a proč zastavil. Hůl je spíše doplněk k psovi.

Jak zvládáte péči o psa?

Vyvenčím ho, nakrmím ho, on se vlastně moc česat nechce, takže zásadně nečešem, protože je to kámen úrazu. To prostě nepřipadá v úvahu. Náš Koljíček držet nebude, on zásadně drží jen cvičitelům, ale ne mě. Takže děláme jen krmení, venčení a občas ho vykoupu, což je 2x – 3x do roku. S tím koupáním potřebuju, aby mi ho někdo dal do vany. Péči zvládám sama, ale manžel mi pomáhá s ní, v tom smyslu, že ho večer venčí. Není to o tom, že bych nedošla, ale už se mi večer nechce. Poslední večerní venčení je tak v 21:30 nebo ve 22:00, jak kdy, o víkendech třeba až ve 23 hod. Kolja vydrží celou

noc. Ráno chodíme po 7 hodině, když jdu do práce tak v 5:30 a někdy i třeba o trochu dříve. Je to prostě tak, že než jdeme spát my tak se vyvenčí, a naopak ráno, když se probudíme jdeme s ním taky ven. Vydrží to i do 9 hod. úplně v pohodě.

Jak vnímáte svého vodícího psa?

Vzhledem k tomu, že nemám dítě, vnímám ho jako pomocníka, kamaráda a na půl k tomu jako dítě. Protože mám takové mateřské pudry, to se projevuje tak, že mu např. když jdu do krámu musím něco koupit. Čokoláda by se koupila dítěti a psovi koupím, nějakou pochoutku pro něj.

Je pro Vás těžké jít se psem na místa Vámi málo navštěvovaná? (místa navštěvovaná max. 2x do roka)

Pes musí poslouchat na povel. Musí najít dveře, schody, na povel zahrnout do prava, doleva. Naviguji ho povelama a je to určitě snažší než jít jen o bílé hole. Člověk se může zeptat na cestu a pak je to jen na mě jak ho navedu.

Naplnil vodící pes všechny Vaše představy?

Po pravdě jsem v těch 16-17 letech žádnou představu neměla, nevěděla jsem jak bude vypadat chůze se psem. Když jsme si to na tom školení zkusili, tak jsem si to zkusila s tou čubou, kterou jsem potom opravdu dostala, aniž by jsme věděly, že k sobě půjdeme. Bylo to o něčem jiném než dnes. Tenkrát to bylo na vesnici, tenkrát v zimě ležel napadlej sníh. Na chůzi to bylo také znát, v cizím prostředí to bylo takový jiný, než když jsem chodila po svých trasách. Já bych řekla, že splnilo všechny moje představy. Až mě to mile překvapilo, že je to tak dobrý. S druhým psem to bylo ještě lepší. A to hlavně z toho důvodu, že on toho uměl víc a přece jenom už to byl pes. Ona byla hodně psychicky labilní, všeho se bála. Měla jsem problémy když jsem Kolju dostala. Ona jak se všeho bála, když třeba venku práskla petarda, musela jsem dávat pozor, aby mi někde neutekla, aby se nevyškubla jak se lekla a Kolja ten šel. Jednou jsme šly a najednou práskla někde petarda kousíček od nás a jak jsem byla zvyklá čubu automaticky strhnout protože by mi jinak utekla, tak jsem za něj škubla a on se na mě koukl, se slovy „co blbneš, co je, vždyť je všechno v pohodě, ne?“ Ten totiž ani nevěděl, že nějaká petarda někde práskla

Jaké povahové vlastnosti by měl mít vodící pes?

Ničeho by se neměl zásadně bát, měl by být zvyklý na lidi. Měl by být spíše klidnější mírnější. A ještě by nemusel být tak „žravý“. Já vnímám, že když se na něj lidi koukají a jemu se to přestane líbit, tak na toho člověka začne štěkat – „dej mi pokoj co na mě čumíš“. Snad žádný pes nemá rád alkohol. To je problém, protože když jdu a jde okolo nějaký ten bezdomovec, nebo opilý člověk, tak na něj začne štěkat, asi by mu nic neudělal, ale vadí mi to. Snažím se aby si žádného vagabunda nevyšiml, ale je to těžké. Nesmí se žádný ožrala ani koukat na mě, psovi to strašně vadí. Jednou jsem šla venčit oba dva, protože naše Axa nebyla zvyklá se venčit na vodítku byla na volno a Kolja byl na flexi vodítku a šel nějaký bezdomovec, nebo opilý člověk a někde v zatáčce začal mluvit na naši Axu a snažil se jí hladit. Kolja na něj strašně vylítnul, že to teda jako ne, „to je totiž naše beruška a ty na ní nebudeš šahat a vůbec ne když jseš ožralý. To mu hrozně vadilo. On si to svoje hlídal.

Omezil Vás pes v něčem?

Ne.

Navázala jste díky psovi nové přátelství?

Asi ne. Je ale pravda, že mezi pejskaři jsme se začali zdravit. Ale pak jsem se přestěhovala a tady to takové není. Je pravda, že hodně lidí se dá do řeči. Ikdyž mezi pejskařema* asi jo, pravidelně se scházíme. Že bych navázala vyloženě přes psa přátelství s někým jen tak, tak to určitě ne.

Co děláte se psem za aktivity?

Já nic dalšího k vodění od psa nechci. Nechám ho vyběhat v přírodě, ale že by jsme dělali něco jako agility, nebo tanec se psy to ne. Já ho mám spíše jako miláčka rodiny, který může i maso.

Přemýšlela jste o nějakém kynologickém sportu?

To mě neláká.

Máte dnes nějaký problém při využívání psa jako kompenzační pomůcky?

Hodně lidí si všímá když toho psa potrestám. Oni totiž vidí, že ten pes je hodný, šikovný, pěkný a toto zveřejňují všechny média, televize, rozhlas noviny – prostě všude je řečeno jak ten pejsek je šikovný, hodný, pěkný a drahý. A pak, když ho musím

* myšleno mezi majiteli vodicích psů

potrestat na veřejnosti, tak já jsem ta špatná. Nastávají situace, že lidi volají všude možně, aby si na mě stěžovaly např. u pana Tůmy. Mrzí mě, že si všímají hlavně těch trestů, nevidí už to, že pes si nemůže očuchávat někde něco co ho zajímá. Stává se mi hodně často, že když ho za něco potrestám, tak je oheň na střeše a ty lidi by mě ukamenovali. A to kolikrát stačí říci fuj a už mě kamenují. Škubnout vodítkem a řeknu fuj je ihned zle, i kdyby třeba očuchával nějakému dítěti rohlík v kočárku. Já se tomu snažím zabránit, ale to většina lidí nechápe. Nebo když vrazím do někoho, kdo jde přede mnou. Je to chyba psa, protože ten mě má vést bezpečně, lidi řeknou „nechte ho vždyť on je hodný“. No to je hezké, ale až vrazím do člověka, který bude mít berle a já ho povalím, tak to bude hodný pes. Jenomže nikdo neuvidí chybu psa, ale že já jsem ten člověk, který do něj vrazil a zavinil to a ne že mě ten pes tam navedl a opět budu ta špatná. Když mi špatně zastaví obrubník, nebo schody, omlouvají ho lidi „když on viděl to a to“. Co mě je ale do toho, že viděl něco, až já tady spadnu ze schodů, tak to bude úplně o něčem jiném a to ty lidi nedomyšlí a nevidí ty problémy, že ten nevidomý toho psa potřebuje. Lidi jsou seznámeni jen s kladnou stránkou vodícího psa. Lidi si snad myslí, že je ten pes tak naprogramovaný, tak má fungovat a tak prostě funguje. A už nevidí, že je to normální pes, se kterým se musí neustále trénovat a být důsledný.

Dále mi vadí, jak psa lidi oslovují při práci. Začnou říkat jak je šikovný a hodný a on samozřejmě na to reaguje, to je normální povel. Nejhorší je když psovi řeknu kvůli něčemu fuj a lidi jdou a říkají „ten je hodný“ a pes začne samozřejmě koukat po nich, protože oni jsou ti, co ho pochválili. Vadí mi, když ho začnou bez ničeho jen tak hladit. Jsou dny, kdy se ten pes může hladit a jsou dny, kdy dělá brajgl a hladit se nesmí, protože je pro něj lepší, když je v klidu a já ho potřebuji také usměrnit podle potřeb a nechci aby mi ho nikdo vyhledoval. Není to o tom, že když se mi někdo zeptá můžu si ho pohladit a já řeknu, že zrovna dneska ne, že bych dělala rozdíl v lidech, ale je to o tom, že toho psa dneska zrovna není vhodný hladit. Pes má taky svůj den a je lepší, když ho nechám v klidu. Pes bude vykonávat práci správně, než když bude dělat bordel. Neštěstí je potom, když mě potkají lidi na ulici a řeknou mi „Jé pojd'te, my Vám pomůžeme“ a začnou mě táhnout někam jinam než pes. Přitom potřebuji, aby mi tu trasu popsali, nebo abych se já přepla „na vodítko“. To udělám tak, že si psa vezmu na

vodítko, to znamená, že nepovede a pude mi u nohy a chytnu se někoho, kdo mě bude chtít vyvést, ale ne, že mě někam odtáhne.

Jak Vám pes změnil život?

Hlavně to je o tom, že máma neměla najednou strach mě někam pouštět, věděla, že ten pes mě dovede, přivede. Najednou se nepotřebuju spoléhat na někoho, kdo mě kdy kam dovede, a zda bude mít čas, abych si mohla já vyřídit co potřebuji. Dal mi mnohem větší svobodu. Musím taky chodit pořád ven, aby se vyvenčil. Celý život se změnil, to vyplývá hlavně z té svobody, že když si můžu udělat spoustu věcí nezávisle na kamarádech, na známých. Potom s přítelem mám mnohem více času na různé věci, kterou nejsou povinné.

Máte problémy s místy málo známými?

Já se vždy v místě doptám, lidi mi to vysvětlí, je to snazší než se tam plácet jen se psem. Když vezmu jenom hlavní nádraží, tak tam trefím na každé nástupiště a že je jich 14. Sice psovi dám třeba 30 povelů, ale vždycky dojdeme tam kam potřebuji.

Jak a za co svého psa trestáte?

To se stupňuje, čím víc neposluhá tím je to horší. Začínám na povelu fuj, vyškubání za vodítko, také může dostat pleskanec přes prdel, přes držku, nebo mu dám pohlavek, aby si to lépe pamatoval. To je všechno, nic víc nepoužíváme.

Nejčastěji ho trestám, když něco sežere, nebo za to, že něco nenašel, tím myslím při vodění např. nalézt zastávku. Toho vyškubu a vrátím se, aby měl možnost to udělat ještě jednou, ale už dobře. To dělám i u dalších např. u přechodu, u dveří. Jinak ho za nic netrestám. Kolja totiž perfektně zastavuje. To ta moje první čuba nedělala. Ta se snažila to flákat a existuje v Českých Budějovicích chodník, který mi v životě nikdy neoznačila. Ten chodník je u divadla, byl to první bezbariérový chodník, i když věděla, že za to bude zle. Dělala to naschvál. Vždycky jen zpomalila, ještě se na mě tak podívala a šla dál.

Udržujete kontakt s výcvikovým střediskem Jinonice?

Když něco potřebuji zavolám, zeptám se, poradím, nebo tam přijedu, nebo oni přijedou za mnou. Já jsem problémy moc neměla zatím, většinou se problémy vyřešily při soustředění.

Příloha č. 3:

Tabulka: Rozložení respondentů dle věku:

věk respondentů	Ženy	Muži
<i>do 18 let</i>	0	0
<i>19 – 26 let</i>	3	0
<i>27 – 35 let</i>	3	1
<i>36 – 55 let</i>	3	1
<i>56 let</i>	1	2

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č. 4:

Tabulka: Rozložení respondentů podle nejvyššího dokončeného vzdělání:

Nejvyšší dokončené vzdělání	Ženy	Muži
<i>Základní vzdělání</i>	5	0
<i>Střední odborné vzdělání (bez maturity)</i>	2	0
<i>Úplné střední vzdělání (s maturitou)</i>	3	4
<i>Vysokoškolské vzdělání</i>	0	0

Zdroj: vlastní výzkum

Komentář: Ženy se základním vzděláním si ve většině případů doplnily vzdělání kurzem telefonistky, nebo masérky.

Příloha č. 5

Tabulka: Rozdělení zrakových vad dle způsobu vzniku:

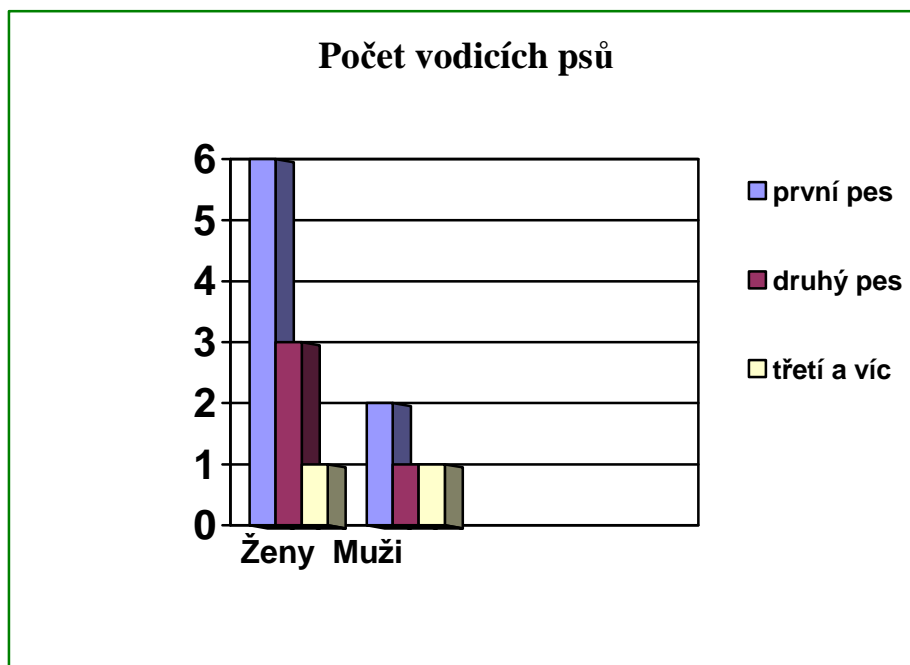
Způsob vzniku zrakové vady	počet respondentů
vrozená	8
získaná během života (vliv onemocnění)	4
získaná vlivem úrazu	2

Zdroj: vlastní výzkum

Komentář: Do vrozených zrakových vad byl zařazen jeden případ kdy oční vada vznikla vlivem inkubátoru.

Příloha č. 6

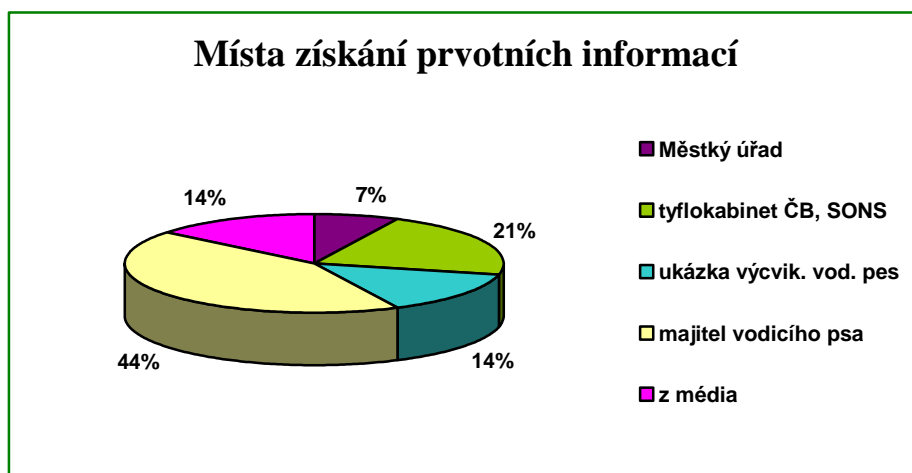
Graf: Počet vodících psů u jednotlivých respondentů:

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č. 7

Graf: Získání prvotních informací o možnosti pořízení vodícího psa:

Zdroj: vlastní výzkum

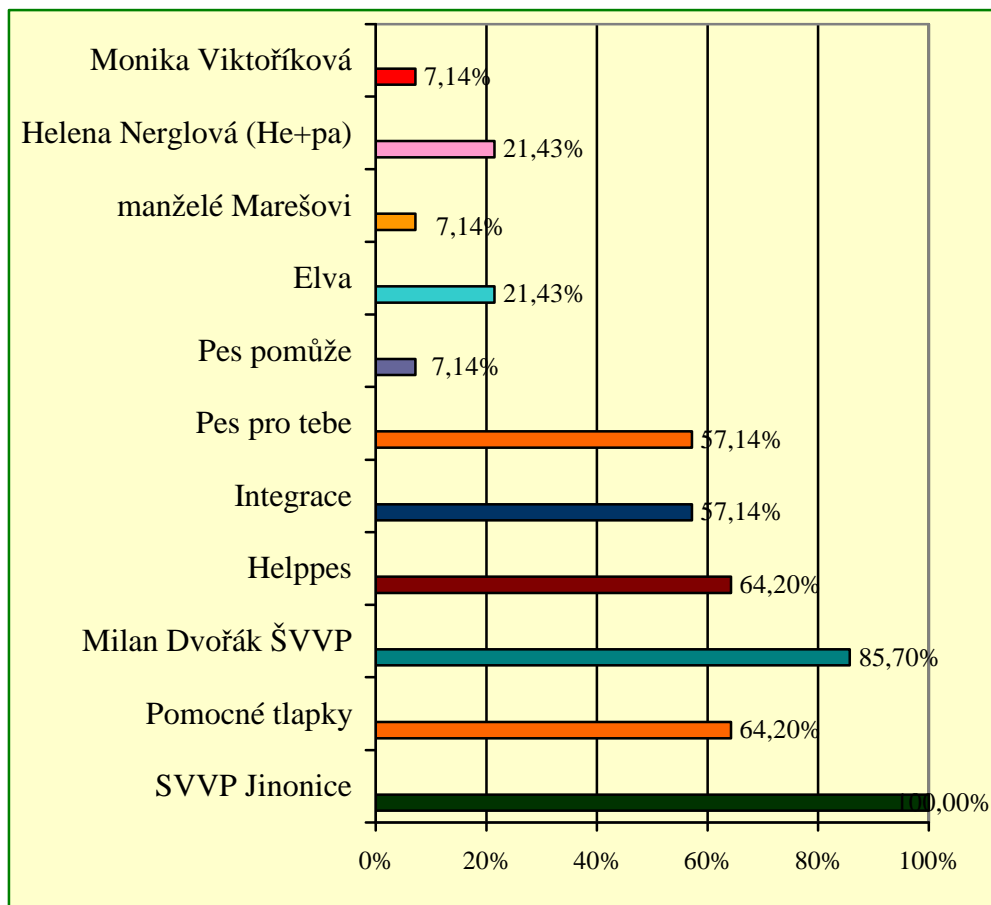
Příloha č. 8

Tabulka: Znalost organizací před pořízením prvního vodícího psa:

	počet respondentů
vědělo o jiných org.	5
nevědělo o jiných org.	5
v dané době jiná org. nebyla	4

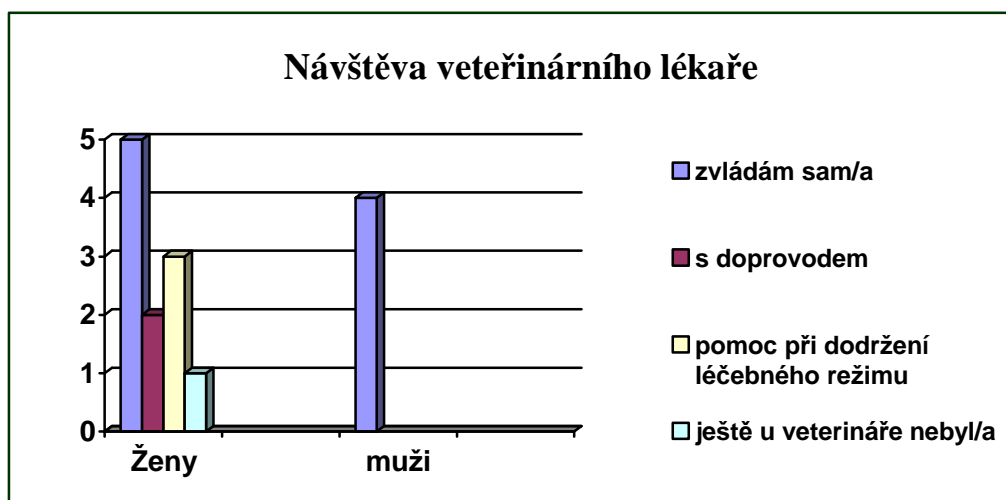
Zdroj: vlastní výzkum

Graf: Znalost organizací po pořízení vodícího psa:

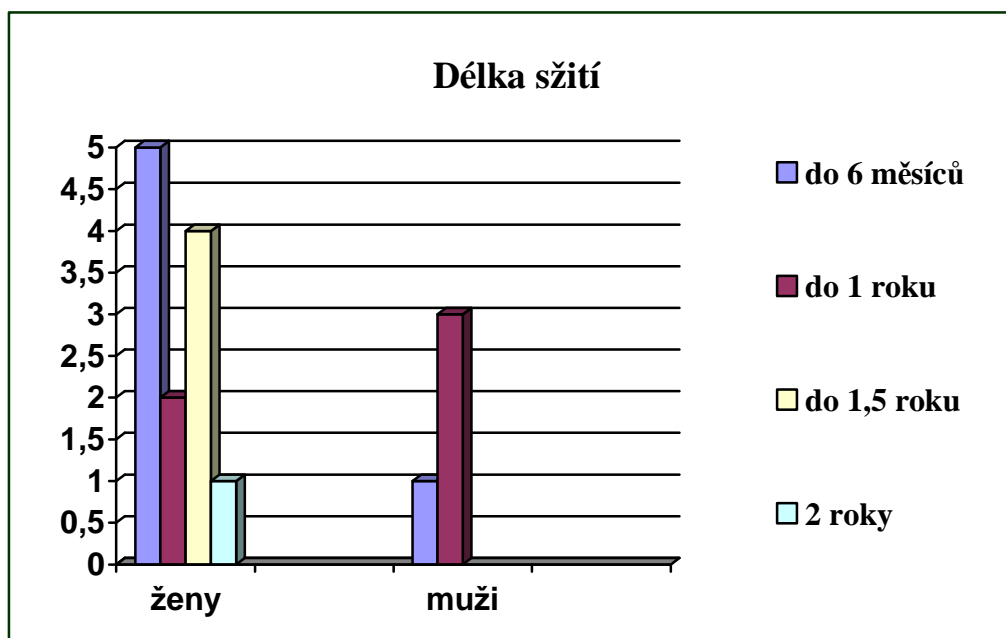
Zdroj: vlastní výzkum

Graf: Zvládání návštěvy veterinárního lékaře:

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf: Potřebná doba k vzájemnému sžití:

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č. 12

Tabulka: Rozložení vodících psů v Jihočeském kraji:

<i>okres</i>	<i>počet vodících psů</i>
České Budějovice	6
Český Krumlov	1
Jindřichův Hradec	9
Písek	1
Prachatice	2
Strakonice	3
Tábor	5
<i>Celkem</i>	27

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č. 13

Vysvětlivky ke zkratkám použitých v textu:

ÚV	Ústřední výbor
SVVP	Středisko výcviku vodících psů při SONS v Praze Jinonicích
ŠVVP	Škola výcviku vodících psů Milana Dvořáka
KDVP	Klub držitelů vodících psů